

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av lagen om Finlands Akademi

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att lagen om Finlands Akademi ändras. I denna proposition föreslås det att strukturerna för Finlands Akademis förvaltning förtydligas genom att den nuvarande kommittén för forskningsinfrastruktur ändras till ett råd för forskningsinfrastruktur, vars uppgifter och utnämningspraxis motsvarar Akademinns övriga forskningsråds uppgifter och utnämningspraxis. För att stärka det strategiska arbetet i Akademinns styrelse slopas den närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden som ordförandena för forskningsråden, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning har. Enligt förslaget upphävs de bestämmelser om anställning av akademiprofessorer och akademiforskare som tryggt kontinuiteten i Finlands Akademis system för forskartjänster och som hänfört sig till universitetsreformen som trädde i kraft 2010. Dessutom föreslås att det till lagen fogas en bestämmelse enligt vilken skötseln av Akademinns uppgifter som gäller finansiering av forskning och forskningsförutsättningar samt internationellt samarbete inte får stå i strid med Finlands nationella säkerhet, Finlands internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Därutöver föreslås att det i lagen görs vissa andra, främst tekniska preciseringar.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft så snart som möjligt.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL	1
MOTIVERING.....	3
1 Bakgrund och beredning.....	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Beredning.....	3
2 Nuläge och bedömning av nuläget	3
3 Målsättning	10
4 Förslagen och deras konsekvenser	10
4.1 De viktigaste förslagen	10
4.2 De huvudsakliga konsekvenserna.....	10
5 Alternativa handlingsvägar.....	12
5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser	12
5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet	13
6 Remissvar	17
7 Specialmotivering.....	19
8 Bestämmelser på lägre nivå än lag	24
9 Ikraftträdande	24
10 Genomförande och uppföljning.....	24
11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning	24
LAGFÖRSLAG.....	27
Lag om ändring av lagen om Finlands Akademi.....	27
BILAGA.....	30
PARALLELLTEXTER.....	30
Lag om ändring av lagen om Finlands Akademi.....	30

MOTIVERING

1 Bakgrund och beredning

1.1 Bakgrund

Lagen om statlig finansiering av forsknings- och utvecklingsverksamhet åren 2024–2030 (1092/2022) samt den fleråriga planen för användning av finansiering för forsknings- och utvecklingsverksamhet har för sin del ökat behovet av en snabb reaktionsförmåga inom forskningsfinansieringsverksamheten. Finlands Akademi har tagit i bruk nya finansiella instrument och volymen av forskningsfinansiering som Akademien beviljar har ökat. Finlands Akademi genomförde 2023–2024 en organisationsreform som gäller förvaltningsämbetet genom vilken särskilt ledningssystemet och förvaltningsstrukturerna uppdaterades. Genom organisationsreformen, som trädde i kraft i september 2024 ändrades organisationens struktur så att den bättre svarar mot de senaste förändringarna i forskningsverksamheten. Samtidigt har det visat sig finnas ett behov av att förnya praxis för finansiering av forskningsinfrastrukturer. Genom de lagändringar som föreslås i propositionen stöds verksamheten vid Finlands Akademi så att den kan reagera flexiblare på behov och förändringar inom forskningsfinansieringsfältet.

1.2 Beredning

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid undervisnings- och kulturministeriet i samarbete med Finlands Akademi. Propositionen hänför sig delvis till den organisationsreform som genomförts vid Finlands Akademi. I tjänstediskussionerna mellan Finlands Akademi och undervisnings- och kulturministeriet har Akademien föreslagit lagändringar i anslutning till slopandet av den närvaro- och yttranderätt vid Akademins styrelsemöten som ordförandena för de vetenskapliga forskningsråden, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning har, till upphävandet av bestämmelserna om akademiprofessorer och akademiforskare samt till förtydligandet av lagens delegeringsbefogenheter.

Utlåtanden om utkastet till proposition begärdes under tiden 26.9.2024–30.10.2024 i tjänsten utlåtande.fi. Utlåtandena och övriga beredningshandlingar som gäller regeringspropositionen finns i den offentliga webbtjänsten på adressen <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM054:00/2024> och har identifieringskod OKM054:00/2024. Remissvaren behandlas i avsnitt 6.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

Finlands Akademi som en sakkunnigorganisation för vetenskap och forskning

Finlands Akademis organisation har under en lång tid varit oförändrad till sin grundstruktur. Akademien i dess nuvarande form inrättades 1970 och i den ingick statens vetenskapliga centralkommission, sju vetenskapliga forskningsråd och ett förvaltningsämbete som betjänade dem. Akademien hade då ett stort antal anställda forskare och ämbetsverkets verksamhet var uppdelad på forsknings- och förvaltningslinjer.

Den första omfattande strukturreformen genomfördes på 1990-talet. Målet var bl.a. att stärka de vetenskapliga forskningsrådets ställning och självständighet och att öka deras tillgång till vetenskaplig sakkunskap genom att inrätta tidsbundna tjänster som generalsekreterare för forskningsråden. En central förändring i ledningen av ämbetsverket var inrättandet av tjänsten som generaldirektör för Akademien. Generaldirektören blev också styrelsens ordförande.

En annan våg av betydande strukturförändringar inföll under 2010-talet. I samband med universitetsreformen upphörde Akademien att vara arbetsgivare för forskarna. Något senare inrättades en kommitté för forskningsinfrastruktur och ett råd för strategisk forskning. År 2018 minskades antalet forskningsråd och deras uppgifter begränsades. Till forskningsrådets uppgifter hör forskningsfinansiering, att följa upp finansieringens genomslag och resultat samt att planera främjandet av forskning tillsammans med Akademiens övriga organ. Avsikten med omdefinieringen av uppgifterna var att stödja utformandet av en allt enhetligare Akademi och uppnåendet av de uppställda målen samtidigt som forskningsrådets beslutanderätt i fråga om finansiering och främjande av forskning bibehålls.

Enligt 1 § i gällande lag om Finlands Akademi (922/2009) är Finlands Akademi en sakkunnigorganisation för vetenskap och forskning som finansierar högtstående vetenskaplig forskning, verkar som sakkunnig inom vetenskap och vetenskapspolitik samt stärker vetenskapens och forskningsarbetets ställning. Akademien är verksam inom undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde. Enligt lagens 2 § har Finlands Akademi till uppgift att 1) främja vetenskaplig forskning och forskningens premisser samt utnyttjandet av dem genom finansiering och genom att delta i internationellt samarbete, 2) verka som sakkunnig i utvecklingen och genomförandet av forskningspolitiken samt genom att 3) utföra andra sakkunniguppgifter som föreskrivs genom förordning av statsrådet eller anförtros Akademien av undervisnings- och kulturministeriet.

Huvuduppgiften för sakkunnigorganisationen Finlands Akademi är att trygga premisserna för vetenskaplig forskning och forskningsverksamhet. Internationalism är en självklarhet inom vetenskaplig forskning och den som finansierar forskning bör också ha kontakt med internationella systerorganisationer och andra centrala internationella aktörer inom forskningen. Utöver Europa är det motiverat och nödvändigt att Finlands Akademi bygger nätverk särskilt med tredjeländer som delar samma värden som en del av undervisnings- och kulturministeriets internationella åtgärder och utifrån sina egna utgångspunkter som stöder dessa åtgärder.

Det förändrade geopolitiska läget, Finlands anslutning till Nato samt förändringarna i forsknings- och utvecklingsverksamhetens globala tyngdpunkt har medfört förändringar i den nuvarande nationella forskningsmiljön. Dessutom har Rysslands anfallskrig mot Ukraina tydligare än tidigare delat upp världen i olika läger. Det är tänkbart att det till Finlands Akademis bedömning kommer projektansökningar som har kontaktytor med läckage av forskningsresultat och teknologier för syften som är skadliga för säkerheten. Finlands Akademi fattar finansieringsbeslut utifrån en internationell kollegial granskning enligt kriterier för vetenskaplig kvalitet. Gällande lagstiftning innehåller inga särskilda bestämmelser om beaktandet av nationell säkerhet och utrikes- och säkerhetspolitik vid beredningen av finansieringsbeslut. När det geopolitiska läget har skärpts är det motiverat att Finlands Akademi med stöd av lag ges möjlighet att låta bli att finansiera vetenskapligt högtstående projekt som inbegriper element som äventyrar den nationella säkerheten.

Finlands Akademis organisation är för närvarande en helhet som består av tre vetenskapliga forskningsråd, kommittén för forskningsinfrastruktur och förvaltningsämbetet. I anslutning till Finlands Akademi finns därutöver rådet för strategisk forskning.

Akademiens styrelse

Beslut om Akademiens allmänna riktlinjer och mål för verksamheten fattas av styrelsen för Finlands Akademi, som också allokera forskningsanslagen mellan de vetenskapliga forskningsråden och kommittén för forskningsinfrastruktur och för olika ändamål. Enligt 3 § (482/2014) 1 mom. i lagen om Finlands Akademi styrs och övervakas Akademiens verksamhet

av en styrelse. Styrelsen har en ordförande samt minst fem och högst sju andra medlemmar. Statsrådet utnämner efter föredragning från undervisnings- och kulturministeriet styrelsens ordförande och medlemmar för tre år i sänder. Medlemmarna ska ha erfarenhet av forskningsarbete och tillräcklig vetenskapspolitisk sakkunskap. Statsrådet förordnar styrelsens ordförande och en vice ordförande. Samma person kan utnämnas till medlem av styrelsen för högst två mandatperioder i följd. Finlands Akademiens nuvarande styrelse har utnämnts för mandatperioden 1.1.2022–31.12.2024 och den har utöver ordföranden fem medlemmar, av vilka en har utnämnts till vice ordförande. Den nya styrelsen har utnämnts för mandatperioden 1.1.2025–31.12.2027 och den har utöver ordföranden fem medlemmar.

Enligt paragrafens 2 mom. har ordförandena för de vetenskapliga forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden. Närvarorätten har motiverats med förbättrande av informationsgången och samordnandet av Akademiens arbete (RP 25/2014 rd, s. 16). Förvaltningsämbetets struktur och uppgifterna för Akademiens organ har senare ändrats så att informationsgången mellan styrelsen, de övriga organen och ämbetet tryggas på ett mångsidigt sätt, och ordförandenas närvaro- och yttranderätt vid styrelsens möten kan inte anses vara avgörande med tanke på informationsgången.

De inbördes förhållandena mellan Finlands Akademiens organ ändrades senast 2018 (lag om ändring av lagen om Finlands Akademi 213/2018; RP 2/2018 rd). Förhållandena mellan organen har förtydligats i synnerhet så att styrelsen har fokuserat på vitsyttande och principiellt viktiga frågor. Forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur samt de sektioner som vid behov tillsätts har däremot till uppgift att välja de projekt som ska finansieras i enlighet med de principer som Akademiens styrelse har fastställt. Organens verksamhetsfält är således i viss mån mer differentierade än tidigare. Det är också nödvändigt att undvika överlappande roller för de förtroendevalda i olika organ.

I samband med den lagändring som trädde i kraft 2014 (lagen om Finlands Akademi 482/2014; RP 25/2014 rd) inrättades vid Akademien genom en ändring av förvaltningsämbetets instruktion en forskningsledningsgrupp. Till medlemmar i gruppen kallades organens ordförande och förvaltningsämbetets ledning. Forskningsledningsgruppen fick i uppgift att särskilt stödja beredningen av frågor som gäller forskningsfinansiering inför styrelsens möten. I och med organisationsreformen vid förvaltningsämbetet har Akademien planerat att ersätta forskningsledningsgruppen med en forskningspolitisk samarbetsgrupp som ska stödja styrelsen vid samordningen av organens arbete. Samarbetsgruppen erbjuder också medlemmarna i styrelsen, forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur en möjlighet till fritt utbyte av tankar. I samband med organisationsreformen har samordningen av organens arbete och informationsgången förstärkts också i förvaltningsämbetets tjänstestruktur så att en generalsekreterartjänst har inrättats för beredning och samordning av ärenden vid de olika organen.

Enligt paragrafens 3 mom. svarar Akademiens generaldirektör för beredningen, föredragningen och verkställandet av de ärenden som behandlas i styrelsen.

Vetenskapliga forskningsråd

Enligt 5 § (213/2018) 1 mom. har Akademien vetenskapliga forskningsråd enligt vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet. Forskningsrådets uppgift är att bevilja finansiering för den vetenskapliga forskningen och för utveckling och nyttiggörande av forskningsförutsättningarna, att följa upp finansieringens genomslagskraft och resultat, att

tillsammans med Akademin andra organ planera den forskningsfrämjande verksamheten samt att på annat sätt verka så som närmare anges i instruktionen.

Enligt 2 mom. utser statsrådet en ordförande och högst tio andra medlemmar till vart och ett av de vetenskapliga forskningsråden för tre år i sänder. Varje forskningsråd väljer första och andra vice ordförande inom sig. En mångsidig och högtstående vetenskaplig sakkunskap ska vara företrädd i forskningsråden. Samma person kan inte utses till medlem i ett forskningsråd två mandatperioder i följd. Samma person kan dock utses för sammanlagt högst två mandatperioder i följd, om han eller hon är ordförande den ena av dessa mandatperioder och medlem den andra.

Enligt 3 mom. ska innan forskningsråden tillsätts högskolor, centrala statliga forskningsinstitut, myndigheter och samfund som företräder forsknings- och utvecklingsarbete, centrala vetenskapliga sällskap och vetenskapsakademier höras.

Undervisnings- och kulturministeriet ber om förslag till medlemmar i Finlands Akademi vetenskapliga forskningsråd av högskolor, statliga forskningsinstitut, ministerier, vetenskapliga sällskap och vetenskapsakademier. De sökande ombeds förete sina vetenskapliga meriter, kännedom om vetenskapsförvaltningen samt eventuella andra meriter som är centrala med tanke på uppgiften. Till organen utnämns inte rektorer för högskolor eller verkställande direktörer, ordförande eller medlemmar i högskolors eller forskningsinstituts styrelser eller ledningsgrupper och inte heller generaldirektörer vid forskningsinstitut eller därmed jämförbara. När propositionen utarbetas fäster ministeriet särskild uppmärksamhet vid att forskningsråden har så mångsidig och högtstående vetenskaplig sakkunskap som möjligt, erfarenhet av internationellt forskningssamarbete samt kännedom om det finländska forskningssystemet och allmän forskningspolitik. När propositionen utarbetas beaktas också en balans mellan könen samt en representation av landets olika delar och olika forskningsorganisationer.

Enligt 1 § (280/2018) i statsrådets förordning om Finlands Akademi (979/2009) finns det vid Akademien tre vetenskapliga forskningsråd: 1) forskningsrådet för biovetenskap, hälsa och miljö, 2) forskningsrådet för kultur och samhälle och 3) forskningsrådet för naturvetenskap och teknik. De nuvarande forskningsråden har utnämnts för mandatperioden 1.1.2022–31.12.2024. De nya forskningsråden har utnämnts för perioden 1.1.2025–31.12.2027.

Kommittén för forskningsinfrastruktur

Enligt 5 a § (482/2014) i lagen om Finlands Akademi finns vid Akademien en kommitté för forskningsinfrastruktur, som har till uppgift att 1) följa och utveckla den nationella och internationella forskningsinfrastrukturverksamheten, 2) lägga fram förslag för Akademin styrelse om en långsiktig plan för forskningsinfrastrukturerna, 3) besluta om valet av forskningsinfrastrukturprojekt och svara för uppföljningen av projekten samt 4) sköta andra uppgifter som gäller forskningsinfrastruktur och som Akademin styrelse ålägger den. Akademin styrelse utnämner efter att ha hört undervisnings- och kulturministeriet ordföranden för och medlemmarna av kommittén för forskningsinfrastruktur. Av ordföranden och medlemmarna förutsätts att de har mångsidig erfarenhet av verksamhet i organisationer inom forsknings- och innovationssystemet samt kännedom om forskningsinfrastrukturernas betydelse och att de är erkända forskare eller erkända sakkunniga inom vetenskapspolitiken. Finlands Akademi sammanställer i enlighet med sin egen praxis ett förslag till medlemmar i kommittén för forskningsinfrastruktur, vilka representerar universitet, yrkeshögskolor, forskningsinstitut, vetenskapliga forskningsråd, ministerier och andra forskningsfinansiärer. Vid planeringen av sammansättningen beaktas såväl tillräcklig kontinuitet som rotation när det gäller parternas representation. Akademin styrelse beslutar om antalet medlemmar i kommittén. Akademien

utnämner medlemmarna för en mandatperiod på högst tre år. Den nuvarande kommittén för forskningsinfrastruktur har utnämnts för perioden 1 juli 2022–20 juni 2025 och består av femton medlemmar, permanenta sakkunniga, ordförande och en vice ordförande. Arbetet i kommittén för forskningsinfrastruktur stöds av ett sekretariat bestående av fyra personer vid Akademin. Till skillnad från Akademin övriga organ består presidiet för kommittén för forskningsinfrastruktur av tjänstemän vid Akademin och ministeriet. Medlemmar i kommittén är högsta beslutsfattare vid högskolor och forskningsinstitut samt företrädare för ministerierna. Det här avviker från arrangemangen i såväl Akademin vetenskapliga forskningsråd som i jämförelseländerna.

Innan kommittén för forskningsinfrastruktur (FIRI) blev ett lagstadgat organ vid Finlands Akademi tillämpades en modell av ad hoc -typ för skötseln av forskningsinfrastrukturfrågor. Den första färdplanen för de nationella forskningsinfrastrukturerna publicerades 2009. I december 2011 inrättade Finlands Akademi en sakkunnigrupp för forskningsinfrastrukturer på uppdrag av undervisnings- och kulturministeriet. I samband med den totalreform av forskningsinstituterna och forskningsfinansieringen som statsrådet genomförde 2013 ändrades lagen om Finlands Akademi och samtidigt inrättades kommittén för forskningsinfrastruktur hösten 2014.

Till uppgifterna för kommittén för forskningsinfrastruktur hör bl.a. att inom ramen för statsbudgeten finansiera forskningsinfrastrukturprojekt. Under sin treåriga mandatperiod verkställer FIRI bl.a. strategin, utvärderar och fattar beslut om ansökningar om projektfinansiering för forskningsinfrastrukturer samt bereder, utvärderar och fattar beslut om ansökningar om färdplan.

Strategin för nationella forskningsinfrastrukturer, färdplanen och åtgärderna i den ger riktlinjer för en långsiktig utveckling av såväl FIRI-kommitténs som forskningsinfrastrukturernas nationella ekosystem. Färdplanen för nationella forskningsinfrastrukturer innehåller forskningsinfrastrukturer som är betydande för Finland. Åren 2021–2024 innehåller färdplanen 29 forskningsinfrastrukturer som är verksamma inom olika vetenskapsområden.

Kommittén för forskningsinfrastrukturens finansiering består av medlemsavgifter till internationella forskningsinfrastrukturer och projektfinansiering som FIRI beviljar för byggande eller uppdatering av forskningsinfrastrukturer. FIRI har strävat efter att genomföra finansieringsansökan vartannat år. FIRI:s finansieringsvolym har varit oförändrad varje år, men den har använts på olika sätt för ansökningssomgångar under olika år. FIRI:s finansiering har täckt ca 10 procent av finansieringen av de forskningsinfrastrukturer som den finansierar. FIRI:s projektfinansiering har uppgått till cirka 20 miljoner euro per år. År 2020 fick FIRI 20 miljoner euro i tilläggsfinansiering av engångsnatur för infrastrukturer som samarbetsplattformar med näringslivet. Åren 2021 och 2022 har i form av FIRI-finansiering delats ut 45 miljoner euro av finansiering från EU:s facilitet för återhämtning och resiliens som Finlands Akademi ansvarar för och som har använts för att stödja lokala infrastrukturer och för att stödja en grön och digital övergång när det gäller finansiering av nationella forskningsinfrastrukturer.

Genom att kommittén för forskningsinfrastruktur inrättades kopplades forskningsinfrastrukturverksamheten i Finland nära till den europeiska forskningsinfrastrukturverksamheten. Samarbete bedrivs på politisk nivå till exempel inom det europeiska strategiforumet för forskningsinfrastruktur (ESFRI) och därutöver deltar det finländska forskningssamfundet i flera europeiska forskningsinfrastrukturers verksamhet.

Innan FIRI-kommittén inrättades fattades besluten om finansiering av forskningsinfrastrukturer huvudsakligen vid undervisnings- och kulturministeriet. Varken ministeriet eller någon annan

aktör hade någon helhetsbild av forskningsinfrastrukturerna och deras finansieringsbehov. I och med att FIRI-kommittén inrättades övergick man till kollegial granskning av finansieringsansökningarna, vilket har gjort fördelningen av finansieringen mer jämlik, men framför allt strukturellt utvecklat hela forskningsinfrastrukturfältet. FIRI har också bidragit till en långsiktig utveckling av forskningsinfrastrukturerna i organisationer som bedriver forskning.

Det har gjorts en utvärdering av verksamheten vid kommittén för forskningsinfrastruktur ([Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2023:12](#)), där FIRI-kommitténs verksamhet granskats 2014–2023. Enligt utvärderingen har kommittén fått en etablerad ställning som finansär av forskningsinfrastrukturer och strategisk utvecklare av helheten. Kommittén har fullgjort sin uppgift när det gäller att övervaka och utveckla den nationella och internationella forskningsinfrastrukturverksamheten och verksamheten har utvecklats kontinuerligt. Som utvecklingsförslag lyfts bland annat fram att finansieringen av forskningsinfrastrukturverksamheten ska stärkas och att medlemmarnas arbete i allt högre grad ska koncentreras till strategisk planering. Vid utvärderingen framkom inga strukturellt betydande ändringsbehov i fråga om FIRI:s uppgifter eller verksamhet, men enligt kommittén behöver verksamheten vidareutvecklas. I utvärderingen fästes uppmärksamhet vid sammansättningen hos det höga ledningsskiktet vid FIRI och det bedömdes att en betydande del av FIRI:s tidsanvändning emellertid inriktas på infrastrukturspecifikt beslutsfattande på operativ nivå som kräver detaljerad sakkunskap. Vid bedömningen ansågs det således att FIRI:s sammansättning och praktiska verksamhet till viss del strider mot varandra.

Rådet för strategisk forskning

I anslutning till Akademin finns ett råd för strategisk forskning som har till uppgift att finansiera långsiktig forskning i programform som tar fram lösningar på betydelsefulla utmaningar i det finländska samhället. Enligt 5 b § (482/2014) 1 mom. i lagen om Finlands Akademi har rådet för strategisk forskning till uppgift att 1) lägga fram initiativ för statsrådet om centrala tema- och prioritetsområden för strategisk forskning, 2) besluta om programstrukturen för den strategiska forskningsverksamheten med stöd av statsrådets beslut om tema- och prioritetsområden, 3) besluta om val av forskningsprojekt utifrån samhällelig betydelse, genomslagskraft och forskningens kvalitet, 4) svara för uppföljningen av forskningsprojekten och utvärderingen av deras genomslagskraft.

Enligt paragrafens 2 mom. utnämner statsrådet efter föredragning från undervisnings- och kulturministeriet ordföranden för och åtta medlemmar av rådet för strategisk forskning. I rådet ska det finnas erkända forskare samt erkända sakkunniga inom forskning vilka ska företräda dem som använder forskningen. Dessutom ska det i rådet finnas erfarenhet av ledning av omfattande förändringar inom förvaltningen eller näringslivet och annat arbetsliv eller inom forskningen. Enligt paragrafens 3 mom. utnämns rådets medlemmar för en mandatperiod på högst tre år och en ytterligare period på högst tre år.

Det nuvarande rådet för strategisk forskning har utnämnts för mandatperioden 1.1.2022–31.12.2024. Det nya rådet för strategisk forskning har utnämnts för perioden 1.1.2025–31.12.2027.

Förvaltningsämbetet

Enligt 8 § (213/2018) i lagen om Finlands Akademi har Akademin ett förvaltningsämbete som sköter förvaltningen av Akademin, de vetenskapliga råden, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning samt svarar för beredningen av

ärenden och för föredragningen och verkställigheten av besluten. Förvaltningsämberet avgör dessutom ärenden som gäller ämbetet eller ringa ändringar i organens beslut.

Styrelsen för Finlands Akademi fattade den 5 juni 2023 beslut om strategin för Akademien fram till 2030. Enligt strategin ska Akademien ha en tidsenlig organisation. Generaldirektören för Finlands Akademi inledde den 18 september 2023 utifrån strategin ett projekt för organisationsreformen. Uppdraget inom ramen för projektet var att utreda olika alternativ för att förnya förvaltningsverkets organisationsstruktur och ledningssystem, att före den 31 december 2023 utarbeta ett förslag till ny struktur och nytt ledningssystem samt att planera övergången till den valda strukturen och ledningssystemet så att förvaltningsverket arbetar enligt den nya organisationen den 1 september 2024.

Enligt förvaltningsämberets organisationsstruktur före organisationsreformen hösten 2024 var antalet anställda cirka 140 och indelade i 11 ansvarsområden. Två ansvarsområden var underställda generaldirektören, fem var underställda den överdirektör som ansvarar för forskningsfrågor och fyra var underställda den överdirektör som ansvarar för förvaltningen. Direktörerna var förmän för ansvarsområdena. Enligt Akademins bedömning var beslutsfattandet vid förvaltningsämberet långsamt och komplext med den gamla organisationsstrukturen och ledningssystemet i anslutning därtill, delvis på grund av att ledningsnivåerna var flera och ansvaren i anslutning till linjeledningen och det horisontella samarbetet inte var tillräckligt tydliga. Strukturen gav inte tillräckligt stöd för uppföljningen av verksamhetens resultat och ändamålsenlighet och tillhandahöll endast få verktyg för ett effektivt genomförande av de strategiska målen. I synnerhet i fråga om styrning och planering av verksamheten hade roller och ansvar fastställts bristfälligt och gränssnitten hade inte heller identifierats tillräckligt väl.

Enligt den förnyade organisationsstrukturen leds förvaltningsämberets verksamhet av generaldirektören. Vid förvaltningsämberet finns tre enheter: enheten för finansieringsutlysningar, enheten för genomslag och forskningspolitik samt enheten för verksamhetsstyrning, vilka var och en har en direktör. Enheterna indelas i grupper.

Forskaranställningar

Enligt 9 § 1 mom. i lagen om Finlands Akademi beviljar Akademien universitet, forskningsinstitut och andra instanser finansiering för anställning av akademiprofessorer, akademiforskare och andra forskare. Enligt paragrafens 2 mom. ska till ansökan om en forskaranställning som akademiprofessor eller akademiforskare fogas en förbindelse där arbetsgivaren binder sig vid finansieringsvillkoren. Enligt paragrafens 3 mom. får arbetsgivaren inte förfara på ett sådant sätt med en anställning för en forskare som finansieras av Finlands Akademi att det kan äventyra forskningens eller undervisningens frihet. Utöver vad som i 7 kap. i arbetsavtalslagen (55/2001) föreskrivs om uppsägning av arbetsavtal och i 8 kap. i den lagen om hävning av arbetsavtal får arbetsavtalet för en forskare som arbetar med finansiering från Akademien inte sägas upp eller hävas med hänvisning till skäl som kränker forskningens eller undervisningens frihet.

De nämnda bestämmelserna hade ett starkt samband med den universitetsreform som trädde i kraft 2010. Enligt regeringens proposition med förslag till lag om Finlands Akademi (RP 27/2009 rd) föreslogs att Akademien finansierar forskaranställningar med titeln akademiprofessor och akademiforskare så att innehavarna av dessa anställningar är anställda av universiteten eller organisationerna där forskningen sker. Ansöknings- och urvalsprocessen till forskarbefattningarna och arbetsbeskrivningen skulle kvarstå. Enligt förslaget skulle forskartjänster garanteras en tryggad övergång till de omorganiserade anställningarna.

Systemändringarna beträffande forskartjänsterna vid Finlands Akademi säkerställer att systemet i sig bevaras och fortsättningsvis utvecklas så att dess väsentliga egenskaper genom vilka forskningens höga nivå garanteras, bibehålls. Å andra sidan anpassas Akademin forskarsystem genom de föreslagna ändringarna till den nya verksamhetsmiljö som håller på att uppstå i vårt land genom universitetsreformen. Akademiprofessorerna och akademiforskarna kom att ha samma rättsliga ställning som andra forskare inom samma forskningsorganisation. Slopandet av Finlands Akademis arbetsgivaransvar och ändringen av tjänsterna som akademiprofessorer och akademiforskare så att de finansieras genom Finlands Akademis finansieringsinstrument gjorde också statsbudgeten tydligare.

Finansieringen av akademiprofessorer och akademiforskare har numera etablerats som en del av Finlands Akademis finansieringsinstrument, och det är inte längre nödvändigt att nämna dem i lagen. På personer som arbetar i forskaruppgifter vid Akademien tillämpas samma lagstiftning, samma kollektivavtal och samma regler som på andra anställda hos arbetsgivaren.

3 Målsättning

Syftet med propositionen är att förtydliga de administrativa strukturerna vid Finlands Akademi, stärka Akademin styrelses strategiska arbete samt att stödja Akademin verksamhet så att den bättre svarar mot de senaste förändringarna i forskningsverksamheten och kan reagera flexiblare på behov och förändringar inom forskningsfinansieringsfältet. Syftet med propositionen är dessutom att säkerställa att sådan forskning som bedrivs med finansiering från Finlands Akademi och resultaten av den inte används på ett sätt som skulle äventyra Finlands försörjningsberedskap, krisberedskap eller säkerhet.

4 Förslagen och deras konsekvenser

4.1 De viktigaste förslagen

I denna proposition föreslås det att strukturerna för Finlands Akademis förvaltning förtydligas genom att den nuvarande kommittén för forskningsinfrastruktur ändras till ett råd för forskningsinfrastruktur, vars uppgifter och utnämningspraxis motsvarar Akademin övriga vetenskapliga forskningsråds uppgifter och utnämningspraxis. För att stärka det strategiska arbetet i Akademin styrelse slopas den närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden som ordförandena för forskningsråden, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning har. De bestämmelser om anställning av akademiprofessorer och akademiforskare som tryggt kontinuiteten i Finlands Akademis system för forskartjänster och som hänfört sig till övergångsperioden för universitetsreformen, som trädde i kraft 2010, upphävs. Dessutom föreslås att det till lagen fogas en bestämmelse enligt vilken skötseln av Akademin uppgifter som gäller finansiering av forskning och forskningsförutsättningar samt internationellt samarbete inte får stå i strid med Finlands nationella säkerhet, Finlands internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Därutöver föreslås att det i lagen görs vissa andra, främst tekniska preciseringar.

4.2 De huvudsakliga konsekvenserna

Ekonomiska konsekvenser

Propositionen har inga betydande verifierbara konsekvenser för statsfinanserna. Genom att förtydliga förvaltningsstrukturerna inom Finlands Akademi effektiviseras dess verksamhet. Förenhetligandet av verksamheten i förtroendeorgan och riskhantering i anknytning till forskningssäkerhet kan medföra smärre kostnader för Finlands Akademi. Enligt förslaget ska

till medlemmarna i kommittén för forskningsinfrastruktur i enlighet med 2 § i statsrådets förordning om Finlands Akademi betalas ett månatligt arvode som fastställs av undervisnings- och kulturministeriet, på samma sätt som till medlemmarna i andra kommittéer. Inga arvoden har betalats till medlemmarna i den nuvarande kommittén för forskningsinfrastruktur.

Samhälleliga konsekvenser

Ändringen av kommittén för forskningsinfrastruktur till ett råd för forskningsinfrastruktur, vars uppgifter och utnämningspraxis motsvarar Akademiens övriga vetenskapliga forskningsråds uppgifter och utnämningspraxis, kommer att stärka forskarsamhället och minska Finlands Akademi och undervisnings- och kulturministeriets roll när det gäller finansiering och utveckling av forskningsinfrastrukturer. En enhetlig utnämningspraxis kommer att förtydliga de processer genom vilka strävan är att företrädare för forskarsamhället ska bli medlemmar i förtroendeorganen och för sin del att minska problem med jäv när företrädarna inte hör till den högsta ledningen i sina organisationer. Genom att förtydliga de administrativa strukturerna vid Akademien kan Akademien bättre svara mot de senaste förändringarna i forskningsverksamheten och reagera flexibla på behov och förändringar inom forskningsfinansieringsfältet.

Den bestämmelse som ska fogas till lagen som gäller beaktande av förpliktelser i anknytning till Finlands nationella säkerhet och internationella förpliktelser samt utrikes- och säkerhetspolitik kommer för sin del att bidra till att den forskningsfinansiering som beviljas av Akademien och resultaten av denna forskning inte används på ett sätt som skulle äventyra Finlands försörjningsberedskap, krisberedskap eller säkerhet. Akademiens roll kommer att komplettera forskarnas och forskningsorganisationernas roll när det gäller att säkerställa forskningssäkerheten.

Konsekvenser för Finlands Akademi

Det viktigaste finansieringskriteriet för Finlands Akademiens finansieringsbeslut är ansökans vetenskapliga kvalitet, som bedöms av internationella forskarpaneler. Den nya bestämmelsen som gäller beaktande av Finlands nationella säkerhet och internationella förpliktelser samt utrikes- och säkerhetspolitik stöder Finlands Akademi när det gäller beslutsfattande om forskningsfinansiering när ett vetenskapligt meriterat projekt kan bedömas äventyra Finlands nationella säkerhet. Akademien ska på förhand identifiera eventuella risker och hot och forskningsprojekt som ger anledning till oro ska genomgå en riskbedömning som står i proportion till deras riskprofil. I avtal som ingås med utländska partner ska de risker som är förenade med internationellt samarbete beaktas och centrala principer, såsom forskningens frihet, inkluderas i avtalen.

Slopandet av den närvaro- och yttranderätt i Akademiens styrelse som ordförandena för Akademiens forskningsråd, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur har stärker styrelsens strategiska arbete och minskar de förtroendevaldas överlappande roller. Finlands Akademi har planerat att ersätta forskningsledningsgruppen med en forskningspolitisk samarbetsgrupp som ska stödja styrelsen vid samordningen av organens arbete. Samarbetsgruppen kommer också att erbjuda medlemmarna i styrelsen, forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur en möjlighet till fritt utbyte av tankar. Eftersom den organisationsreform som trädde i kraft den 1 september 2024 har främjat samordningen av Akademiens arbete och den interna informationsförmedlingen, och eftersom det finns planer på att tillsätta en särskild forskningspolitisk samarbetsgrupp för samordning av organens arbete och gemensam diskussion, bedöms slopandet av närvaro- och yttranderätten inte försämra Akademiens interna informationsgång.

Ombildningen av kommittén för forskningsinfrastruktur till ett råd för forskningsinfrastruktur kommer att förtydliga och förenkla Akademinns förvaltningsstruktur och effektivisera Akademinns verksamhet.

5 Alternativa handlingsvägar

5.1 Handlingsalternativen och deras konsekvenser

Finansiering av nationella forskningsinfrastrukturer

Om de föreslagna ändringarna inte genomförs, kommer den nytta som man eftersträvat genom omorganiseringen av Akademien i form av effektivisering av verksamheten att bli mindre. Akademien bör fortsätta den nationella forskningsinfrastrukturverksamheten i enlighet med gällande bestämmelser i lagen.

Ett alternativ skulle vara att slopa kommittén för forskningsinfrastruktur och ålägga finansieringen av forskningsinfrastrukturerna på de tre nuvarande forskningsråden. De vetenskapliga forskningsråden finansierar redan nu forskningsinfrastrukturer. Om också ansvaret för finansieringen av de nationella forskningsinfrastrukturerna överförs till dem, accentueras forskningsinfrastrukturernas betydelse för Akademins forskningsfinansiering branschvis och de nationella forskningsinfrastrukturerna som helhet blir oklarare. Det föreslås att beslut om finansiering av internationellt konkurrenskraftiga infrastrukturer fattas på basis av vetenskapsområden, inte på basis av en balanserad avvägning av helheten. Den totala volymen av den konkurrensutsatta finansieringen av forskningsinfrastruktur bör sannolikt höjas när forskningsområdet blir ett ytterligare bedömningskriterium.

Ett annat alternativ skulle vara att överföra ansvaret för finansieringen av forskningsinfrastrukturer från Finlands Akademi, till exempel till de organisationer som bedriver forskning. Detta alternativ skulle förutsätta att finansieringen överförs till den statliga finansieringen av organisationer som bedriver forskning. Då skulle det i praktiken vara omöjligt att undvika anskaffning av överlappande forskningsinfrastrukturer och forskningsinfrastrukturer, såsom olika typer av utrustning skulle kunna bli underutnyttjade. Genom detta förfarande kommer även beviljandet av nationell och konkurrensutsatt finansiering av forskningsinfrastruktur att försvåras avsevärt. Då kommer Akademien inte längre att ha någon helhetsbild av den vetenskapliga forskningens infrastrukturbehov, och dessutom kommer Finlands deltagande i samarbetet om europeisk forskningsinfrastruktur att försvåras.

Forskningssäkerhet

I flera länder har man i stället för reglering på lagnivå använt rekommendationer eller anvisningar som gäller forsknings- och innovationssystemet i dess helhet. I dessa länder har antingen ett ministerium eller ett administrativt organ som täcker alla ministeriers verksamhet behörighet i fråga om forsknings- och utvecklingsverksamhet som omfattar alla samhällssektorer, eller så fördelas konkurrensutsatt forskningsfinansiering från statsbudgeten endast via en forskningsfinansiär. I Finland har behörigheten för forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet delats upp och inom tio ministeriers förvaltningsområden bedrivs forskning vid minst ett forskningsinstitut eller en högskola. På senare tid har inom FoU-systemet en gemensam diskussion om forskningssäkerhet vuxit sig starkare inom förvaltningsområdena, men tills vidare har beslut om gemensamma riktlinjer och beredning av riktlinjer eller anvisningar inte utgjort något huvudtema för diskussionerna. Det vore tidskrävande att i samarbete utarbeta anvisningar eller rekommendationer som skulle omfatta hela FoU-systemet.

Om man inte skulle reglera om beaktande av nationell säkerhet och utrikes- och säkerhetspolitik, kommer Akademien att fortsätta med hållbar finansieringsbeslutsverksamhet baserad på vetenskaplig kvalitet som genomgått internationell kollegial granskning. Med stöd av de föreslagna ändringarna kan Akademien utveckla processen för beviljande av forskningsfinansiering så att aspekter som hänför sig till Finlands nationella säkerhet beaktas vid sidan av bedömningen av den vetenskapliga kvaliteten.

Undervisnings- och kulturministeriet sköter resultatstyrningen av Finlands Akademi. Ministeriet ingriper inte i Akademiens finansieringsbeslut och styr dem inte heller. Således är det inte motiverat att beakta den nationella säkerheten som en del av resultatstyrningsprocessen, utan det är motiverat att med stöd av lag direkt bevilja Finlands Akademi stöd för att låta bli att bevilja finansiering till projekt som eventuellt äventyrar säkerheten.

5.2 Lagstiftning och andra handlingsmodeller i utlandet

Forskningssäkerhet

Det förändrade geopolitiska läget har under de senaste åren lyft fram tryggheten av forskningssäkerheten, så att forskningsverksamhet inte används mot den nationella säkerheten. Frågan har varit synligt framme både inom Europeiska unionen och i större utsträckning med likasinnade internationella partnerländer.

Europeiska unionens råd antog i maj 2024 en rekommendation om ökad forskningssäkerhet ([C/2024/3510](#)). Det huvudsakliga syftet med rekommendationen är att stödja Europeiska kommissionen och unionens medlemsländer när det gäller att hantera risker i anknytning till forskningssäkerhet. I rekommendationen identifieras de risker inom internationellt forskningssamarbete som främst hänför sig till oönskad överföring av forskningsdata och forskningsresultat, utländsk påverkan samt etiska kränkningar. I stället för bindande bestämmelser innehåller rekommendationen anvisningar om sådana åtgärder som kommissionen, medlemsländerna och forskningssamfundet kan vidta. Rådets rekommendation innehåller rekommendationer till organisationer som finansierar forskning. Medlemsländerna ska uppmuntra dessa organisationer att säkerställa att forskningssäkerheten har beaktats i ansökningsprocessen för forskningsprojekt. Eventuella risker och hot ska identifieras på förhand och forskningsprojekt som ger anledning till oro ska genomgå en riskbedömning som står i proportion till deras riskprofil. I avtal som ingås med utländska partner ska sådana risker som är förenade med internationellt samarbete beaktas och centrala principer, såsom forskningens frihet, ska inkluderas i avtalen. Organisationer som finansierar forskning ska också ha tillgång till tillräcklig sakkunskap och kompetens i fråga om forskningssäkerhet.

I rådets rekommendation avses med forskningssäkerhet förutseende och hantering av risker i samband med: a) oönskad överföring av kritisk kunskap och teknik som kan påverka säkerheten i unionen och dess medlemsstater, till exempel om den kanaliseras till militära ändamål eller underrättelseändamål i tredjeländer, b) otillbörlig påverkan på forskning, där forskning kan instrumentaliserats av eller från tredjeländer i syfte att bland annat skapa desinformation eller uppmuntra till självcensur bland studenter och forskare, vilket kränker den akademiska friheten och forskningsintegriteten i unionen, c) etiska eller integritetsrelaterade kränkningar, där kunskap och teknik används för att undertrycka, inkräkta på eller undergräva unionens värden och grundläggande rättigheter, enligt definitionen i fördragen.

Europeiska kommissionen håller på att utarbeta en översikt över genomförandet av forskningssäkerhet i EU och dess medlemsstater 2025. Till stöd för denna översikt kommer

kommissionen att samla in grundläggande uppgifter om varje medlemsstats nuvarande och planerade politik, åtgärder och initiativ för att främja forskningssäkerheten.

G7-länderna (Italien, Japan, Kanada, Frankrike, Tyskland, Storbritannien och Förenta staterna) har fastställt gemensamma värden och principer för forskningssäkerhet och god vetenskaplig praxis (G7 Best Practices for Secure and Open Research, February 2024). G7-länderna förbinder sig att främja internationellt forskningssamarbete och konstaterar att forskningens öppenhet och säkerhet inte står i strid med varandra utan kompletterar och förstärker varandra. G7-länderna har fastställt rekommendationer om god praxis för forskningssäkerhet som gäller ministerier, forskningsfinansiärer, forskningsorganisationer och forskare som ska säkerställa forskningssäkerheten tillsammans och separat. Forskningsfinansiärerna bör föra en dialog om detta med ministerierna och forskningssamfundet. Forskningsfinansiärerna bör i sina åtgärder betona forskningsområden som är särskilt riskfyllda. Finansiärerna bör genom sina anvisningar säkerställa att de som ansöker om finansiering beaktar risker för forskningssäkerheten i sina ansökningar. Vid bedömningen av ansökningarna ska finansiärerna väga riskerna mot de vetenskapliga förtjänsterna med ansökan. Finansiärerna kan också överväga åtgärder för att minska riskerna, till exempel att i vissa fall kräva nödvändig utbildning, planer eller datahantering. Finansiärerna kan också främja en spridning av åtgärder för att minska riskerna inom forskningssamfundet.

Science Europe är en europeisk organisation med företrädare för 40 organisationer för finansiering av vetenskaplig forskning från 29 europeiska länder. Finlands Akademi är medlem i Science Europe och deltar i verksamheten i organisationens arbetsgrupper. Science Europe håller på att inrätta en arbetsgrupp för forskningssäkerhet, och Akademien har deltagit i planeringen av den.

Sverige

Den forskningsfinansiär i Sverige som motsvarar Finlands Akademi är Vetenskapsrådet och en ny paragraf som gäller dess uppgift fogades 2022 till förordningen med instruktion för Vetenskapsrådet ([2009/975](#)). Enligt denna nya paragraf ska Vetenskapsrådet i sin verksamhet beakta Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitiska intressen.

Danmark

Danmark fastställde 2022 rekommendationer för internationell forsknings- och innovationsverksamhet (Udvalg om retningslinjer for internationalt forsknings- og innovationssamarbejde). Riktlinjerna bereddes av en kommitté under ledning av danska utbildnings- och forskningsministeriet och i vilken det ingick representanter för alla åtta universitet i Danmark, övriga högskolor (Professionshøjskoler) samt tre forskningsfinansiärer som är underställda ministeriet. I riktlinjerna konstateras att man inom internationellt samarbete bör vara särskilt omsorgsfull när forskningspartnerna kommer från ett land där man delar olika värden. Sådana länder bryter mot antingen FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna, rättsstatsprincipen, den akademiska friheten eller individens och organisationens suveränitet i förhållande till staten. Danmark räknar inte upp länderna utan hänvisar till exempel till index för akademisk frihet ([Academic Freedom Index](#)) och index för rättsstaten (WJP Rule of Law Index). Såväl högskolor som forskningsfinansiärer följer rekommendationerna för internationellt samarbete inom forsknings- och innovationsverksamhet. Det danska utbildnings- och forskningsministeriet har behörighet att inom FoU-systemet styra såväl högskolor som forskningsinstitut (GTS-institutterne). Ministeriet styr också forskningsfinansiärerna. Eftersom ett ministerium i praktiken ansvarar för styrningen och finansieringen av hela det offentliga

forskningssystemet, har man tills vidare förbundit sig till de rekommendationer som beretts gemensamt under ministeriets ledning utan lagstiftning.

Nederländerna

I Nederländerna deltog forskningsfinansiären NWO (De Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek), som motsvarar Finlands Akademi, i utarbetandet av anvisningar för forskningssäkerhet i Nederländerna. NWO genomför riktlinjerna i sin egen verksamhet. Man har börjat sörja för forskningssäkerheten genom introduktion såväl av forskningsfinansieringens personal som personalen vid de nio forskningsinstitut som verkar i anknytning till NWO. För introduktionsändamål har det inrättats två team. Dessutom utnyttjas den nationella kontaktpunkten för forskningssäkerhet (Contact Point of Knowledge Security), som betjänar alla ministerier. NWO förutsätter att alla som ansöker om finansiering förbinder sig till de nationella anvisningarna för forskningssäkerhet. Enligt anvisningarna är det den organisation som ansöker om finansiering som ansvarar för identifieringen av risker och beredskapen inför dem. Med autonomi som grund har högskolorna dessutom ett starkt ansvar för att säkerheten beaktas. Om sökanden och sökandens arbetsgivare inte kan påvisa att ansökan eller projektet uppfyller kraven på forskningssäkerhet, påverkar detta finansieringen av ansökan eller finansieringen av projektet.

Japan

I Japan har det stiftats en lag om ekonomisk säkerhet för att trygga självförsörjningen i fråga om tekniskt kunnande och ekonomisk konkurrenskraft (Act on the Promotion of Ensuring National Security through Integrated Implementation of Economic Measures, Act No. 43 of May 18, 2022), som förpliktar forskare att beakta säkerhetsaspekter i sitt forskningsarbete och i övrig verksamhet. Forskarna ska följa god vetenskaplig praxis och göra såväl en riskanalys som en bakgrundsutredning av parterna utifrån öppna källor. Det finns specifika åtgärder för olika risknivåer. De företag som får statlig FoU-finansiering och deras partner bör aktivt förhindra läckage av teknisk information och mer kraftfullt än förut trygga affärshemligheter för att trygga Japans ekonomi. Det här gäller särskilt sådan teknologi där Japan strävar efter att stärka eller förvärva en ställning som föregångare inom teknologi. I lagen nämns inte direkt forskningsfinansiärer, men som en följd av lagen har forskningsfinansiärerna skärpt sina egna anvisningar för forskningssäkerhet särskilt i fråga om finansiering av kritisk teknologi. Till exempel forskningsfinansiären New Energy and Industrial Technology Development Organization (NEDO), som lyder under närings-, handels- och industriministeriet (Ministry of Economy, Trade and Industry), förtecknar tydligt vilka former av kunskapsöverföring som helheten för säkerställande av forskningssäkerheten gäller. Sådana är till exempel bilder och planer som hör till forskningsområdet, manualer, prover och prototyper redan i utkastskedet, handledning och utbildning i tekniska frågor. Om man inom ett projekt som finansieras av NEDO bryter mot forskningssäkerheten, kommer finansieringen helt eller delvis att återkrävas.

Nationell administrering av forskningsinfrastrukturer

Sverige

Den forskningsfinansiär i Sverige som motsvarar Finlands Akademi är Vetenskapsrådet. Vetenskapsrådet är Sveriges största statliga forskningsfinansiär som lyder under utbildningsdepartementet och fördelar cirka 7 miljarder svenska kronor (cirka 600 miljoner euro) till forskning årligen. Av Vetenskapsrådets totala finansiering allokeras omkring en tredjedel till forskningsinfrastrukturer (cirka 170 miljoner euro). En betydande del av denna finansiering går till byggandet av den nya europeiska spallationskällan (European Spallation

Source, ESS) och upprätthållandet av Synkrotronlusanläggningen (MAX IV). Vetenskapsrådet finansierar sammanlagt cirka 60 forskningsinfrastrukturer, som omfattar både nationellt betydande forskningsinfrastrukturer och deltagande i internationella forskningsinfrastrukturer.

Vetenskapsrådet består av tre ämnesråd, ett råd och fyra kommittéer. Dessa ansvarar för allokeringen av forskningsfinansiering samt följer upp och utvärderar forskningen inom sina egna ämnesområden. Det finns ämnesrådet för medicin och hälsa, ämnesrådet för naturvetenskap och teknikvetenskap samt ämnesrådet för humaniora och samhällsvetenskap. Rådet för forskningens infrastrukturer samordnar och finansierar forskningsinfrastrukturer både i Sverige och i andra länder. Vetenskapsrådet ansvarar också för de svenska högskolornas datakommunikations- och informationstekniktjänster (Swedish University Computer Network, Sunet).

Rådet för forskningens infrastrukturer består av 13 ledamöter. Vetenskapsrådet utser rådets ordförande och nio ledamöter på förslag av de tre ämnesråden samt tre ledamöter på förslag av var och en av tre andra forskningsfinansiärer (Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsråd för Hållbar utveckling (Formas), Verket för innovationssystem (Vinnova)). Medlemmarna utses för en mandatperiod på tre år som kan förnyas en gång.

Rådet för forskningens infrastrukturer uppdaterar den nationella färdplanen för forskningens infrastrukturer vart fjärde år. Infrastrukturfinansiering fördelas genom en tvåstegsprocess, vars första fas är en behovsinventering som görs vartannat år. Forskare, högskolor och andra offentliga forskningsorganisationer kan föreslå sina behov i fråga om forskningsinfrastruktur för inventeringen. Utifrån behovsinventeringen öppnar kommittén för forskningsinfrastruktur ett riktat ansökningsförfarande där såväl befintliga, redan finansierade infrastrukturer som utvecklingsobjekt som identifierats i behovsinventeringen kan ansöka om finansiering. Ansökningarna bedöms av internationella expertpaneler, rådgivande beredningsgrupper för kommittén för forskningens infrastrukturer och i Vetenskapsrådets ämnesråd. Rådet för forskningens infrastrukturer fattar de slutliga finansieringsbesluten.

Danmark

Danmarks nationella kommitté för forskningsinfrastruktur (Nationalt Udvalg for Forskningsinfrastruktur) är ett organ som hänför sig till utbildnings- och forskningsministeriets forskning och som är verksamt vid ministeriet. Den ansvarar för den nationella forskningsinfrastrukturen som helhet och för deltagandet i internationella forskningsinfrastrukturer.

Kommittén ska fungera som ett forum som utarbetar dokument och avtal till stöd för beslutsfattande om prioritering, inrättande, förlängning och finansiering av nationella och internationella forskningsinfrastrukturer. Den ansvarar också för stödåtgärder för forskning för att säkerställa att forskningsinfrastrukturerna används så effektivt som möjligt.

Kommittén består av företrädare för de danska universiteten och en forskningsfinansiär som är kopplad till ministeriet (Danmarks Frie Forskningsfond) och såsom observatörsmedlem ingår en företrädare för den oberoende forskningsfond (Danmarks Grundforskningsfond) som inrättats av det danska parlamentet. Vart och ett av de åtta danska universiteten ska utse en medlem till kommittén. Den danska universitetssammanslutningen utser kommitténs ordförande och vice ordförande bland universitetsföreträdarna. Forskningsfinansiären utser fem medlemmar till kommittén.

Det danska utbildnings- och forskningsministeriet, i samarbete med universitet och forskningsinstitut, utarbetar en färdplan för forskningsinfrastruktur, som också fungerar som en strategi och förnyas med cirka fyra års mellanrum. Färdplanen 2020–2023 presenterar 16 nya förslag till finansieringsobjekt för nationella forskningsinfrastrukturer samt uppdateringar av befintliga forskningsinfrastrukturer. Processen för val av färdplan framskrider från inlämnandet av ansökningarna till en internationell kollegial granskning av ansökningarna, varefter kommittén för forskningsinfrastruktur utvärderar och rekommenderar de forskningsinfrastrukturer som ska väljas till färdplanen för undervisnings- och forskningsministeriet. Undervisnings- och forskningsministeriet utför en oberoende prioritering av ansökningarna och fattar beslut om de forskningsinfrastrukturer som ska väljas till färdplanen. Val av en forskningsinfrastruktur till färdplanen utgör inte automatiskt någon garanti för finansiering, men färdplanen stöder prioriteringen. I Danmark förutsätts det att de som ansöker om finansiering av nationellt betydande infrastrukturer är ett konsortium som består av alla universitet. Ministeriet finansierar forskningsinfrastrukturer med cirka 640 miljoner danska kronor (cirka 85 miljoner euro) per år.

Norge

Forskningsrådet i Norge är forskningsfinansiär och lyder under kunskapsdepartementet. Forskningsrådet fördelar finansiering till ett belopp av ca 750 miljoner euro per år. Av detta belopp fördelas ca 70 miljoner euro, således knappt 10 procent, till forskningsinfrastrukturerna.

Forskningsrådet utarbetar en strategi för forskningsinfrastrukturerna och en färdplan av vilken det framgår de nationella och internationella forskningsinfrastrukturer som rekommenderas att ska beviljas finansiering. Färdplanen uppdateras före utlysning av varje ansökningsomgång för nationellt betydande forskningsinfrastrukturer. I färdplanen förtecknas forskningsinfrastrukturerna inom olika vetenskapsområden. I Norge satsar man på en dialog med infrastrukturägarna både under ansökningsprocessen och under genomförandet av finansieringen. Forskningsrådets tjänstemän har en roll vid bedömningen av ansökningarnas strategiska betydelse och vid säkerställandet av synergier mellan olika vetenskapsområden och finansieringsinstrument. Forskningsrådet bistås av en kommitté bestående av externa sakkunniga som ska utarbeta ett förslag till färdplan för forskningsinfrastrukturerna. I kommittén ingår företrädare för olika vetenskapsområden och aktörer inom forskningssektorn. Forskningsrådets styrelse fattar beslut om färdplanen.

Forskningsrådet bedömer ansökningar om finansiering, vilkas investeringskostnader uppgår till mer än 2 miljoner och mindre än 200 miljoner norska kronor (cirka 0,17–17 miljoner euro). Beslut om finansiering som överstiger 200 miljoner norska kronor fattas av ministeriet eller regeringen.

6 Remissvar

Utlåtanden om utkastet till proposition begärdes av sammanlagt 91 instanser under tiden 26.9.2024–30.10.2024 i tjänsten utlåtande.fi. Utlåtandena och övriga beredningshandlingar som gäller regeringspropositionen finns i den offentliga webbtjänsten på adressen <https://okm.fi/hanke?tunnus=OKM054:00/2024> och har identifieringskod OKM054:00/2024.

Sammanlagt 30 instanser besvarade begäran om utlåtande. Utlåtande lämnades av justitieministeriet, försvarsministeriet, Vetenskapliga samfundens delegation, Finska Vetenskapsakademien, Finska Vetenskaps-Societeten, Forskningsetiska delegationen, Aalto-universitetet, Östra Finlands universitet, Helsingfors universitet, Jyväskylä universitet, Åbo universitet, Vasa universitet, Åbo Akademi, Finlands universitetsrektorers råd UNIFI rf,

Yrkeshögskolan Laurea, Yrkeshögskolan Metropolia, Rådet för yrkeshögskolornas rektorer Arene rf, Meteorologiska institutet, Naturresursinstitutet, Geologiska forskningscentralen, Teknologiska forskningscentralen VTT Ab, Lantmäteriverket, Finlands miljöcentral, sammanslutningen av forskningsinstitut Tulanet, Professoriliitto - Professorsförbundet, Forskarförbundet, Bildningsbranchen rf, Finlands näringsliv rf, Akava ry samt en privatperson. Därutöver meddelade finansministeriet, statsrådets kansli, arbets- och näringsministeriet, jord- och skogsbruksministeriet, inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, Business Finland och Institutet för hälsa och välfärd (THL) att de inte har något att anföra om utkastet till proposition.

Målen i den bestämmelse (2 §) som gäller beaktande av den nationella säkerheten, internationella förpliktelser och utrikes- och säkerhetspolitiken understöddes i merparten av utlåtandena. Flera remissinstanser framförde emellertid önskemål om att den föreslagna bestämmelsen formuleras om, preciseras eller flyttas till något annat ställe i lagen. I många utlåtanden förutsatte man att formuleringen av paragrafen preciseras och konkretiseras, eftersom den föreslagna formuleringen ansågs vara för vag och omfattande. Kriterierna för uteslutning bör anges tydligare antingen i lag eller i Finlands Akademis anvisningar. En del av remissinstanserna ansåg att Finlands Akademi redan nu kan beakta den nationella säkerheten i sin verksamhet och sitt beslutsfattande eller att bestämmelser om detta redan finns i andra lagar och därför är den föreslagna paragrafen onödig. I flera utlåtanden framfördes oro för att vetenskapens frihet, forskningens autonomi eller kvalitet kan äventyras och att den politiska styrningens roll eventuellt ökar. Särskilt uttrycktes oro för att sådan forskning som förhåller sig kritiskt till utrikes- och säkerhetspolitiken skulle äventyras. Även Finlands Akademis eller internationella bedömares förmåga och förutsättningar att bedöma Finlands nationella säkerhet lyftes fram i flera utlåtanden.

Remissvaren var delade i fråga om förslaget (3 §) att slopa den närvaro- och yttranderätt vid Akademiens styrelsemöten som ordförandena för de vetenskapliga forskningsråden, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning har. Nästan hälften av remissinstanserna motsatte sig förslaget huvudsakligen med den motiveringen att man vill trygga styrelsens koppling till den operativa verksamheten även i fortsättningen. Ett flertal remissinstanser som understödde förslaget eller förhöll sig neutralt till det föreslog att om ändringen utförs, så ska kontakten mellan styrelsens och forskningsrådets ordförande ordnas och säkerställas på något annat sätt. Vissa konstaterade att ordnandet av närvaro är en mötesteknisk fråga. Både i sådana utlåtanden som var positiva till förslaget och sådana som motsatte sig det föreslogs det alternativa sätt att genomföra växelverkan mellan styrelsens och forskningsrådets ordförande.

Nästan alla remissinstanser understödde förslaget (5 §) att ändra kommittén för forskningsinfrastruktur till ett råd för forskningsinfrastruktur. Merparten av remissinstanserna framförde emellertid synpunkter på det nya rådets utnämningsspraxis och utnämningsskriterier. I utlåtandena betonades långsiktighet i fråga om beslut om forskningsinfrastrukturer och behovet av att gestalta stora helheter. Därför betonades det i flera utlåtanden att man i utnämningsspraxis bör kunna utnyttja organisationernas bästa sakkunskap oberoende av personens ställning i organisationen och att personer i organisationernas högsta ledning förutom forskare bör kunna utnämnas även till rådet.

Merparten av dem som yttrade sig om slopandet av bestämmelserna om avlöning av akademiprofessorer och akademiforskare (9 §) understödde ändringen. I flera utlåtanden konstaterades det emellertid att även om det inte längre regleras om akademiprofessorer och akademiforskare i lag, är det viktigt att dessa finansieringsinstrument kvarstår.

Med anledning av remissvaren har ordalydelsen i 2 § 2 mom. i lagförslaget preciserats så att bestämmelsen i mer begränsad utsträckning endast gäller Akademiens uppgifter i fråga om beviljande av finansiering och internationellt samarbete. Dessutom har propositionens allmänna motivering och specialmotivering kompletterats till många delar utifrån de synpunkter som framförts i utlåtandena samt för att bemöta den oro som framförts över Akademiens interna informationsgång, kontinuiteten i finansieringsinstrument som gäller akademiprofessorer och akademiforskare samt den akademiska friheten. I propositionen ingår också ett separat avsnitt som gäller grundlagen och lagstiftningsordningen. I lagförslaget stryks dessutom förslaget om en teknisk ändring av behörighetsvillkoren för generaldirektören för Finlands Akademi. Avsikten är att det här förslaget ska tas in i den regeringsproposition som gäller en ämbetsverksreform inom bildningsförvaltningen som överlämnas under vårsessionen 2025.

7 Specialmotivering

2 §. Uppgifter. Till paragrafen fogas ett nytt 2 mom. enligt vilket skötseln av de uppgifter som avses i 1 mom. 1 punkten – finansiering av vetenskaplig forskning och dess förutsättningar samt deltagande i internationellt samarbete – inte får strida mot Finlands nationella säkerhet, Finlands internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik.

Syftet med tillägget är att förhindra att sådan forskning som bedrivs med finansiering från Finlands Akademi och resultaten av den används så att Finlands försörjningsberedskap, krisberedskap eller säkerhet äventyras. En bestämmelse med motsvarande innehåll fogades 2022 till förordningen ([2009/975](#)) med instruktion för Vetenskapsrådet. Vetenskapsrådet är den forskningsfinansierare i Sverige som motsvarar Finlands Akademi. Den föreslagna bestämmelsen följer Europeiska unionens råds rekommendation om ökad forskningssäkerhet ([C/2024/3510](#)). Bestämmelsen har formulerats på motsvarande sätt som det i lagen om markstationer och vissa radaranläggningar (96/2023) föreskrivs om tillståndsplikt för markstations- och radarverksamhet, enligt vilken en förutsättning för beviljande av tillstånd bl.a. är att markstations- och radarverksamheten inte strider mot Finlands nationella säkerhet, Finlands internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik.

Det finns ingen exakt definition av begreppet nationell säkerhet i finsk lagstiftning. Upprätthållandet av den nationella säkerheten och avvärjandet av hot mot den hör till statens centrala uppgifter. Allmänt taget kan upprätthållandet av den nationella säkerheten anses innebära att kontinuiteten i statens existens tryggas, vilket inbegriper att statens vitala intressen och strukturer skyddas. Staten har vissa grundläggande värden, såsom att trygga sin egen existens och territoriella integritet, upprätthålla sin suveränitet och skydda folkets existens. Nationell säkerhet kan i mest begränsad utsträckning tolkas så att den avser upprätthållandet av dessa värden. Detsamma kan också formuleras så att nationell säkerhet avser att avvärja sådana hot och hinder som äventyrar statens grundläggande värden (Widlund–Paasonen, Kansallisen turvallisuuden käsite: oikeutta vai politiikkaa, Edilex 2021/4).

Den föreslagna bestämmelsen ska stödja Finlands Akademi när det gäller att beakta forskningssäkerhet i finansieringsprocessen för forskningsprojekt. Bestämmelsen ska stödja Akademien i situationer där ett vetenskapligt meriterat projekt utifrån en riskbedömning skulle strida mot Finlands nationella säkerhet, internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Enligt förslaget ska Finlands Akademi för sin del svara för att man på behörigt sätt har sört för forskningssäkerheten i Akademiens processer och villkor för finansieringen. Akademiens uppgift ska komplettera forskarnas och forskningsorganisationernas roll när det gäller att säkerställa forskningssäkerheten. Forskningsorganisationerna har det primära ansvaret för att utveckla och genomföra forskningsverksamhet och internationellt samarbete inom ramen för sin institutionella och akademiska frihet, även med beaktande av att den akademiska friheten

inbegriper ett akademiskt ansvar. I egenskap av forskningsfinansiär har Akademien till uppgift att säkerställa att forskningssäkerheten beaktas som en del av ansökningsprocessen för forskningsfinansiering samt att uppmuntra forskningsorganisationerna att identifiera eventuella risker och hot på förhand.

I 16 § 3 mom. i grundlagen tryggas vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet. Den föreslagna nya bestämmelsen begränsar inte valet av forskningsteman eller andra centrala kännetecken för vetenskaplig frihet. Akademien kommer inte heller i fortsättningen att ha möjlighet att förbjuda vissa forskningsteman eller frågeställningar. Bestämmelsen ska stödja Akademien i sådana fall där en finansieringsansökan som riktas till Akademien innehåller sådan verksamhet som kan bedömas vara riskfylld med tanke på den nationella säkerheten. Till exempel genom att delta i ett forskningsprojekt som gäller civil användning av en viss teknik kan man sträva efter att överföra immateriell kompetens till en aktör som utvecklar militär användning av denna teknik till ett land som är föremål för sanktionspolitik eller som inte deltar i internationellt genomförande av sanktionspolitik.

Finlands Akademi beviljar konkurrensutsatt forskningsfinansiering på basis av ansökningarna. Ansökningarna bedöms utifrån ansökningskriterierna i internationella paneler som består av jämbördiga forskare. Avsikten är inte att ändra denna process.

Endast en bråkdel av ansökningarna beviljas finansiering. Finlands Akademis beslut att finansiera eller låta bli att finansiera en ansökan begränsar inte i sig den vetenskapliga friheten. Akademins förvaltningsämbete svarar för Akademins granskning av ansökningar och begäran om utredningar till stöd för beslutsfattandet. Också eventuella risker i anslutning till utrikes- och säkerhetspolitiken som ingår i de projekt som föreslås bli finansierade granskas av förvaltningsämbetet. Förtroendeorganets beslutsfattande baserar sig på kollegial granskning och förvaltningsämbetets utredning.

Den finansiering som beviljas av Finlands Akademi är huvudsakligen statsunderstöd. Understödstagare är i regel finländska universitet och forskningsinstitut samt i ringa utsträckning andra forskningsorganisationer. Akademien finansierar också verksamhet vid andra statliga ämbetsverk, varvid det är fråga om samfinansierad verksamhet. Understödstagarna omfattas av Akademins finansieringsvillkor. I dessa villkor beaktas bestämmelserna i statsunderstödslagen och även bestämmelser om exportkontroll och internationella sanktioner. Finansieringsmottagaren är alltid en finländsk organisation, en s.k. forskningsplats.

Akademins förtroendevalda organ som är behöriga att fatta finansieringsbeslut är tre vetenskapliga forskningsråd, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning samt sektioner som tillsatts av Akademins styrelse. Den huvudsakliga grunden för finansieringsbesluten är ett utlåtande från den kollegiala granskningen om den forskningsplan som sökanden lägger fram. Utlåtandet sammanställs av internationella expertpaneler på begäran av Akademien. Utöver det nämnda utlåtandet beaktar Akademins organ enligt etablerad praxis de vetenskapspolitiska mål som hänför sig till användningen av statlig forskningsfinansiering, såsom jämställdhet mellan könen. I beslutsfattandet beaktas dessutom statsunderstödslagen och annan gällande lagstiftning, såsom bestämmelser om exportkontroll och internationella sanktioner. I finansieringsvillkoren för Finlands Akademi förutsätts att sanktionsförfordningarna och bestämmelserna om exportkontroll av produkter med dubbla användningsområden iakttas. Om dessa villkor inte uppfylls har Akademien i egenskap av statsbidragsmyndighet rätt att avbryta utbetalningen och återkräva redan beviljade medel.

Den föreslagna nya bestämmelsen kommer att stödja Finlands Akademi i situationer där ett vetenskapligt meriterat projekt kan bedömas medföra säkerhetsrisker som äventyrar den

nationella säkerheten. Akademien bör på förhand identifiera eventuella risker och hot, och forskningsprojekt som ger anledning till oro ska genomgå en riskbedömning som avses i Europeiska unionens råds rekommendation. I samarbete med utländska partner ska sådana risker som hänför sig till internationellt samarbete beaktas och centrala principer, såsom forskningens frihet, ska inkluderas i avtal som ingås med partner.

I praktiken ska Akademien utföra riskbedömningen i samarbete med finländska universitet och forskningsinstitut samt nationella myndigheter. Akademien har inte sådana rättigheter och skyldigheter som hör till forskningsplatsen och forskarnas arbetsgivare och har således inte heller förutsättningar att få information om dem som utför forskningen och deras samarbetspartner i lika stor utsträckning som de universitet och andra forskningsorganisationer som fungerar som forskningsplatser och arbetsgivare.

3 §. Styrelsen. I paragrafens 1 mom. föreslås preciseringar. Styrelsens sammansättning och behörighetsvillkor samt utnämningsprocessen ska förbli oförändrade. Det föreslås att den gällande paragrafens 2 mom. om den närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden som ordförandena för de vetenskapliga forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur har, ska slopas. Den gällande bestämmelsen motiverades särskilt med förbättrande av informationsgången och samordnandet av Akademiens arbete när styrelsemedlemskap för ordförandena för forskningsråden slopades (RP 25/2014 rd, s. 16).

Ämbetsverkets struktur och organens uppgifter har sedermera ändrats på så vis att informationsgången mellan styrelsen, de övriga organen och ämbetsverket tryggas på ett mångsidigt sätt. Ordförandenas närvaro- och yttranderätt vid styrelsens möten kan inte anses vara avgörande med tanke på informationsgången.

De inbördes förhållandena mellan organen vid Finlands Akademi ändrades senast 2018 (lag om ändring av lagen om Finlands Akademi 213/2018; RP 2/2018 rd). Förhållandena mellan organen har förtydligats i synnerhet så att styrelsen har fokuserat på vittsyftande och principiellt viktiga frågor. Forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur samt de sektioner som vid behov tillsätts har däremot till uppgift att välja de projekt som ska finansieras i enlighet med de principer som Akademiens styrelse har fastställt. Organens verksamhetsfält är således i viss mån mer differentierade än tidigare. Det är också nödvändigt att undvika överlappande roller för förtroendevalda i olika organ.

I samband med den lagändring som gjordes 2014 (lagen om Finlands Akademi 482/2014; RP 25/2014 rd) inrättades vid Akademien genom en ändring av förvaltningsämbetets instruktion en forskningsledningsgrupp. Till medlemmar i gruppen kallades organens ordförande och förvaltningsämbetets verkställande ledning. Forskningsledningsgruppen fick i uppgift att särskilt stödja beredningen av frågor som gäller forskningsfinansiering inför styrelsens möten. I och med organisationsreformen vid ämbetet har Akademien planerat att ersätta forskningsledningsgruppen med en forskningspolitisk samarbetsgrupp som ska stödja styrelsen vid samordningen av organens arbete. Samarbetsgruppen erbjuder också medlemmarna i styrelsen, forskningsråden, rådet för strategisk forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur en möjlighet till fritt utbyte av tankar. I samband med organisationsreformen har samordningen av organens arbete och informationsgången förstärkts också i förvaltningsämbetets tjänstestruktur så att en generalsekreterartjänst har inrättats för beredning och samordning av ärenden vid varje organ.

I ljuset av ovan nämnda, tidigare författningsändringar som gäller styrelsens och andra organs ställning och uppgifter är det konsekvent att låta Akademiens styrelse bedöma och vid behov i

instruktionen för Akademien ange hurdant samarbete samordningen av organens arbete förutsätter.

Det föreslås att 3 mom. i gällande paragraf blir 2 mom. och innehållet förblir oförändrat. I enlighet därmed föreslås Akademiens generaldirektör även i fortsättningen svara för beredningen, föredragningen och verkställandet av de ärenden som behandlas i styrelsen.

4 §. Styrelsens uppgifter. I paragrafens 2, 3 och 5 punkten föreslås korrigeringar av teknisk natur i samband med ändringen av 5 § i anknytning till upphävandet av 5 a §. I övrigt ska paragrafen bibehållas oförändrad.

5 §. Forskningsråd. Kommittén för forskningsinfrastruktur som avses i 5 a § i gällande lag föreslås ändrad till ett forskningsråd enligt 5 §, och därför föreslås det preciseringar i paragrafens 1 och 2 mom. samt paragrafens rubrik. Det förtroendeorgan som fattar beslut om forskningsinfrastrukturfrågor ska inte bara vara snarlikt med de övriga forskningsråden vid Finlands Akademi utan också motsvara nordiska jämförbara organ som leds av en representant för forskningssamfundet. Enligt det föreslagna 1 mom. ska forskningsråden också bevilja finansiering för forskningsinfrastruktur. Enligt förslaget ska bestämmelser om rådet för forskningsinfrastruktur i fortsättningen utfärdas på motsvarande sätt som i fråga om andra forskningsråd i 1 § i statsrådets förordning om Finlands Akademi, och dess uppgifter ska motsvara de övriga forskningsrådets uppgifter. Beslut om arbetsfördelningen mellan rådet för forskningsinfrastruktur och de andra forskningsråden fattas i enlighet med lagens 4 § av Akademiens styrelse.

Bestämmelserna i 2 och 3 mom. om forskningsrådets medlemsantal och hur de utses förblir huvudsakligen oförändrade och de föreslås i fortsättningen också gälla rådet för forskningsinfrastruktur. Det föreslås att forskningsråden utses av statsrådet och att de utöver ordföranden dessutom har högst 10 medlemmar. Bestämmelsen om längden på rådets mandatperiod görs flexiblere, så att det första rådet för forskningsinfrastruktur kan utnämnas för en period på två år. Framöver är avsikten att utnämna alla råd för en mandatperiod på tre år, liksom för närvarande. En enhetlig praxis för hur de utses kommer att förtydliga de processer genom vilka strävan är att företrädare för forskarsamhället ska bli medlemmar i förtroendeorganen och att minska problem med jäv när företrädarna är forskare och inte högsta ledning i sina organisationer. Finansieringen av forskningsinfrastrukturer är förenad med ett starkt engagemang av organisationerna redan i ansökningsskedet, eftersom ansökningar om forskningsinfrastruktur är sådana där den sökande organisationen prioriterar ansökningarna inom sin organisation. Genom utnämningförfarandena kan man också säkerställa en ändamålsenlig sammansättning.

5 a §. Kommittén för forskningsinfrastruktur. I och med den ändring som föreslås i 5 § föreslås att 5 a § om den nuvarande kommittén för forskningsinfrastruktur upphävs.

6 §. Styrelsens sektioner. I paragrafen föreslås korrigeringar av teknisk natur i anknytning till ändringen av 5 § och upphävandet av 5 a §. I övrigt ska paragrafen bibehållas oförändrad.

8 §. Förvaltningsämbetet. I paragrafen föreslås korrigeringar av teknisk natur i anknytning till ändringen av 5 § och upphävandet av 5 a §. I övrigt ska paragrafen bibehållas oförändrad.

9 §. Skyldigheter för arbetsgivare för forskare som finansieras av Finlands Akademi. Enligt gällande 9 § 1 mom. i lagen om Finlands Akademi beviljar Akademien universitet, forskningsinstitut och andra instanser finansiering för anställning av akademiprofessorer, akademiforskare och andra forskare. Enligt gällande 2 mom. ska till ansökan om en

forskaranställning som akademiprofessor eller akademiforskare fogas en förbindelse där arbetsgivaren binder sig vid finansieringsvillkoren. Nämnade bestämmelser föreslås bli upphävda. Syftet med bestämmelserna har varit att trygga kontinuiteten för systemet med forskartjänster vid Finlands Akademi i samband med universitetsreformen samt att göra anställningsvillkoren för forskare som finansieras av Finlands Akademi bindande (RP 27/2009 rd, KuUB 8/2009 rd) efter att arbetsgivaransvaret har överförts från Finlands Akademi till forskningsplatsen. Finansieringen av akademiprofessorer och akademiforskare har numera etablerats som en del av Finlands Akademis finansieringsinstrument, och det är inte längre nödvändigt att nämna dem i lagen. Förfarandena och principerna för finansiering av forskaruppgifter har utvecklats stegvis till sin nuvarande form efter universitetsreformen 2010, när universiteten förflyttades utanför statens budgetekonomi och Finlands Akademi tog i bruk SARA-systemet för administrering av ansökningar. Finansiering som gäller forskaruppgifter beviljas en organisation och den plats där projektet genomförs tar emot och administrerar den finansiering som Akademien beviljar. För att finansiering ska kunna betalas ut ska den ansvariga projektledaren först och därefter forskningsplatsen bekräfta mottagandet av finansieringen. Mottagandet av finansiering bekräftas i Akademins E-tjänst. Bekräftelse innebär att den ansvariga projektledaren och forskningsplatsen godkänner finansieringsbeslutets innehåll i sin helhet och förbinder sig att iaktta de villkor som Akademien ställt för användningen av finansieringen.

Villkoren gäller användning av beviljad finansiering, inklusive användning av forskarens arbetstid för andra uppgifter än forskningsuppgifter, lön samt andra verksamhetsförutsättningar för forskaren. På en forskares anställningsförhållande som beviljas finansiering från Akademien tillämpas lagstiftning, kollektivavtal och regler på samma sätt som samma arbetsgivares andra anställningsförhållanden. Finansieringsinstrument som gäller akademiprofessorer och akademiforskare har nämnts i Finlands Akademis förslag till plan för de offentliga finanserna för åren 2025–2028.

Den akademiska friheten för forskare som finansieras av Akademien tryggas även i fortsättningen genom att 3 mom. i den gällande paragrafen bibehålls. Enligt 3 mom. får arbetsgivaren inte förfara på ett sådant sätt med en anställning för en forskare som finansieras av Finlands Akademi att det kan äventyra forskningens eller undervisningens frihet. Utöver vad som i 7 kap. i arbetsavtalslagen (55/2001) föreskrivs om uppsägning av arbetsavtal och i 8 kap. i den lagen om hävning av arbetsavtal får arbetsavtalet för en forskare som arbetar med finansiering från Akademien inte sägas upp eller hävas med hänvisning till skäl som kränker forskningens eller undervisningens frihet. Bestämmelsen som begränsar arbetsgivarens direktionsrätt i ett anställningsförhållande eller vid uppsägning av det motsvarar 32 § 3 mom. i universitetslagen (558/2009) och har med grundlagsutskottets medverkan tagits in i lagen om Finlands Akademi (GrUU 15/2009 rd) för att säkerställa vetenskapens och forskningens frihet enligt grundlagen. Det är nödvändigt med en separat bestämmelse eftersom forskare som finansieras av Akademien också är verksamma på andra ställen än vid universiteten.

Som en följd av att 1 och 2 mom. upphävs föreslås det att paragrafens rubrik preciseras så att den närmare beskriver paragrafens innehåll.

12 §. Närmare bestämmelser och föreskrifter. I paragrafens 1 mom. föreslås korrigeringar av teknisk natur i anknytning till ändringen av 5 § och upphävandet av 5 a §. I enlighet med Akademins förslag föreslås att bestämmelsen i 2 mom. preciseras för att lagens delegeringsbefogenheter ska bli tydligare än för närvarande. Enligt förslaget ska i instruktionen ett organs befogenheter kunna överföras till dess ordförande eller till förvaltningsämbetet i ärenden som inte är principiella eller har vittomfattande konsekvenser. Det föreslås att det i instruktionen kan anges att ett organs ordförande avgör ett ärende som gäller ändring av ett

finansieringsbeslut, när beslutet inte innehåller betydande användning av prövningsrätt. När det gäller rådet för strategisk forskning ska överföringen av befogenheter endast ske på förslag av rådet. De preciseringar som föreslås i momentet motsvarar Akademin nuvarande praxis.

8 Bestämmelser på lägre nivå än lag

I den föreslagna lagens 5 § 1 mom. ingår ett bemyndigande enligt vilket Akademien har forskningsråd enligt vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet. Forskningsråden har till uppgift att 1) bevilja finansiering för vetenskaplig forskning, för forskningsinfrastrukturer och för utveckling och nyttiggörande av forskningsförutsättningarna, 2) följa upp finansieringens genomslag och resultat, 3) planera den forskningsfrämjande verksamheten tillsammans med Akademin övriga organ samt att 5) på annat sätt verka så som närmare anges i instruktionen.

Bestämmelser om nuvarande vetenskapliga forskningsråd ingår i 1 § i statsrådets förordning om Finlands Akademi (280/2018) enligt vilken Finlands Akademi har följande vetenskapliga forskningsråd: 1) forskningsrådet för biovetenskap, hälsa och miljö, 2) forskningsrådet för kultur och samhälle och 3) forskningsrådet för naturvetenskap och teknik. Avsikten är att genom förordning av statsrådet beakta att de vetenskapliga forskningsrådets namn ändras till forskningsråd och att det utöver de nuvarande forskningsråden tillkommer ett fjärde, rådet för forskningsinfrastruktur, som ska tillsättas för att fortsätta med den verksamhet som den nuvarande kommittén för forskningsinfrastruktur har bedrivit. Avsikten är också att i förordningen göra andra korrigeringar av teknisk natur i anslutning till de föreslagna lagändringarna och organisationsreformen vid Akademien (bl.a. sloandet av överdirektörsuppgifterna). Dessutom finns det eventuellt behov av att göra ändringar i förordningen i anslutning till reformprojektet Bildningsförvaltningen 2030. I fråga om projektet Bildningsförvaltningen 2030 bereds vid undervisnings- och kulturministeriet en separat regeringsproposition som avses bli överlämnad till riksdagen 2025.

Bestämmelsen i 12 § 2 mom. i den föreslagna lagen preciseras genom att man i instruktionen för Akademien kan överföra ett organs befogenheter till dess ordförande eller till förvaltningsämbetet. Det föreslås att i instruktionen kan ett organs befogenheter överföras till dess ordförande eller till förvaltningsämbetet i ärenden som inte är principiella eller har vittomfattande konsekvenser. Det föreslås att det i instruktionen kan anges att ett organs ordförande avgör ett ärende som gäller ändring av ett finansieringsbeslut, när beslutet inte innehåller betydande användning av prövningsrätt. När det gäller rådet för strategisk forskning kan överföringen av befogenheter endast ske på förslag av rådet.

9 Ikraftträdande

Det föreslås att lagen träder i kraft så snart som möjligt. Avsikten är att det nya rådet för forskningsinfrastruktur ska utnämnas för tvåårsperioden 2026–2027 senast i juni 2025, vilket förutsätter att lagen träder i kraft senast den 1 april 2025. Våren 2027 övergår rådet för forskningsinfrastruktur till samma utnämningsrytm som Finlands Akademis övriga förtroendeorgan och rådet för strategisk forskning.

10 Genomförande och uppföljning

Avsikten är att följa upp hur lagen fungerar och vilka konsekvenser den har som en del av resultatstyrningsprocessen vid undervisnings- och kulturministeriet och Finlands Akademi.

11 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

Enligt 16 § 3 mom. i grundlagen är vetenskapens, konstens och den högsta utbildningens frihet tryggad. I förarbetena till bestämmelsen konstateras bl.a. följande om vetenskapens frihet: ”Utövarens rätt att välja sitt forskningstema och sin forskningsmetod hör till vetenskapens frihet. Vetenskapens inriktning ska i första hand bestämmas genom vetenskapskritik från den vetenskapliga gemenskapen.” (RP 309/1993 rd, s. 68, se även GrUU 2/2013 rd, s. 2). Med vetenskapens frihet avses förutom forskarens obegränsade frihet att välja forskningstema och forskningsfrågor, att sammanställa forskningsmaterial och utveckla forskningsmetoder samt även ifrågasätta uppgifter och tolkningar av allmänt hållna sanningar utan rädsla för påtrycknings- eller straffåtgärder eller andra negativa påföljder från arbetsgivaren, det allmänna eller någon annan betydande aktör. Till forskningens frihet hör i väsentlig grad också möjligheten att publicera och sprida forskningsresultat.

Den akademiska friheten är ändå inte absolut. På forskning kan riktas styrning som är olika till form och innehåll som stöder och preciserar tillämpningen av forskningens frihet (Mäenpää Olli, Universitetslagen, 2009). Som intern styrning av vetenskapen kan principerna för god vetenskaplig praxis och forskningsetiska krav inverka på valet av forskningstema och forskningsmetod. Exempelvis användningen av försöksdjur som forskningsmaterial omfattas av reglering som begränsar forskarens frihet och vetenskapssamfundets självjustering. Praxis för offentliggörande är likaså bunden till forskarsamhällets etablerade förfaranden och självreglering, som för sin del kan anses begränsa friheten. I Finlands Akademis beslut om forskningsfinansiering beaktas alltid kraven på god vetenskaplig praxis och finansiering beviljas inte för ansökningar som bedöms kränka dessa krav.

Anvisningarna för god vetenskaplig praxis utgör ett kodsysteem för ansvarsfull forskning. God vetenskaplig praxis är utgångspunkten för forskning i länder som delar likartade värderingar. I vissa länder har man också tagit in eller håller på att ta in anvisningar om forskningssäkerhet i anvisningarna för god vetenskaplig praxis.

Lagstiftningen i Finland innehåller rätt få lagar som direkt reglerar forskning. Av dessa hör en betydande del till social- och hälsovårdsministeriets förvaltningsområde, såsom biobankslagen (688/2012), lagen om medicinsk forskning (488/1999) och lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården (552/2019). Syftet med den nämnda lagstiftningen är att skapa klarhet i specialvillkoren för forskning som fokuserar på människor. T.ex. verkställigheten av lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården har däremot ansetts försvåra förverkligandet av den akademiska friheten (Bützow, UKM 42/2021).

Forskningsarbete utförs i allmänhet i en organisation, såsom en högskola, ett forskningsinstitut eller ett företag. Syftet med organisationens verksamhet och de resurser som står till förfogande påverkar också möjligheterna att bedriva forskning. Begränsningar av forskningsarbete utifrån dessa utgångspunkter utgör egentligen inte någon begränsning av den vetenskapliga friheten eller den akademiska yttrandefriheten.

Forskningsfinansiering och skapandet av forskningsförutsättningar inbegriper också styrning och övervakning. När resurserna är knappa är det nödvändigt att allokera användningen av dem på olika sätt. De styrningsdrag som ingår i konkurrensutsättningen av forskningsfinansiering kan motiveras med att det i vilket fall som helst ska finnas på förhand fastställda och förutsägbara grunder för fördelningen av forskningsresurser (Mäenpää Olli, Universitetslagen, 2009). I nuvarande finansieringsvillkor för Finlands Akademi förutsätts att sanktionsförfordningarna och bestämmelserna om exportkontroll av produkter med dubbla

användningsområden iakttas. Om dessa villkor inte uppfylls har Akademien i egenskap av statsbidragsmyndighet rätt att avbryta utbetalningen och återkräva redan beviljade medel.

Dessutom föreslås i propositionen att det till lagen fogas en bestämmelse enligt vilken skötseln av Akademiens uppgifter som gäller finansiering av forskning och forskningsförutsättningar samt internationellt samarbete inte får stå i strid med Finlands nationella säkerhet, Finlands internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Den nämnda bestämmelsen begränsar inte valet av forskningsteman eller andra centrala kännetecken för vetenskaplig frihet. Akademien ska inte heller i fortsättningen ha möjlighet att förbjuda vissa forskningsteman eller frågeställningar.

Med stöd av den föreslagna bestämmelsen föreslås att Finlands Akademi för sin del svarar för att man på behörigt sätt har sört för Akademiens processer och villkor för finansieringen. Genom den föreslagna bestämmelsen får Finlands Akademi stöd i situationer där en finansieringsansökan som riktats till Akademien innehåller sådant internationellt samarbete som utifrån en riskbedömning kan bedömas stå i strid med Finlands nationella säkerhet, internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik. Till exempel genom att delta i ett forskningsprojekt som gäller civil användning av en viss teknik kan man försöka överföra immateriell kompetens till en aktör som utvecklar militär användning till ett land som är föremål för sanktionspolitik eller som inte deltar i det internationella genomförandet av sanktionspolitiken.

Enligt 80 § 1 mom. i grundlagen kan republikens president, statsrådet och ministerierna utfärda förordningar med stöd av ett bemyndigande i grundlagen eller i någon annan lag. Förordningar kan utfärdas endast med stöd av ett bemyndigande i en lag. Ett bemyndigande att utfärda förordning kan inte ges i ärenden som enligt grundlagen ska regleras genom lag. Ett bemyndigande att utfärda förordning som har tagits in i lag ska utarbetats så att bemyndigandets innehåll klart framgår av lagen och det avgränsas tillräckligt noggrant. Den lag som innehåller bemyndigandet ska uppfylla de krav på exakthet och noggrann avgränsning som ställs i grundlagsutskottets utlåtandepraxis. Det väsentliga är att det i lagen finns tillräckliga grundläggande bestämmelser om det som ska regleras. När bestämmelser om bemyndiganden utarbetas ska uppmärksamhet fästas vid bestämmelsernas exakthet, en noggrann avgränsning av deras tillämpningsområde samt vid den delegerande regleringens betydelse i sak. Utgångspunkten för behörighetsfördelningen mellan statsrådet och ministerierna är den att statsrådet utfärdar förordningar om vittsyftande och principiellt viktiga ärenden samt om andra ärenden vars betydelse kräver det.

I 5 och 12 § i den föreslagna lagen ingår redan sådana bemyndiganden att utfärda förordning som ingår i den gällande lagen. Dessa bemyndiganden föreslås delvis bli preciserade. De föreslagna bemyndigandena kan anses vara tillräckligt exakta och noggrant avgränsade och det finns tillräckliga grundläggande bestämmelser i lag om de frågor som bemyndigandena reglerar. Bestämmelserna om bemyndigande kan anses uppfylla kraven i 80 § 1 mom. i grundlagen.

På de grunder som anges ovan kan lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Kläm

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av lagen om Finlands Akademi

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om Finlands Akademi (922/2009) 5 a § samt 9 § 1 och 2 mom., av dem 5 a § sådan den lyder i lag 482/2014,
ändras 3 §, 4 § 2, 3 och 5 punkterna, 5 § 1 och 2 mom., 6 §, 8 §, rubriken för 9 § samt 12 §, av dem 3 §, 4 § 2, 3 och 5 punkterna och 6 § sådana de lyder i lag 482/2014 samt 5 § 1 och 2 mom., 8 § och 12 § sådana de lyder i lag 213/2018, och
fogas till 2 §, sådan den lyder i lag 213/2018, ett nytt 2 mom. som följer:

2 §

Uppgifter

Skötseln av de uppgifter som avses i 1 mom. 1 punkten får inte strida mot Finlands nationella säkerhet, Finlands internationella förpliktelser eller Finlands utrikes- och säkerhetspolitik.

3 §

Styrelsen

Akademins verksamhet styrs och övervakas av en styrelse. Styrelsen har en ordförande samt minst fem och högst sju andra medlemmar. Statsrådet utnämner efter föredragning från undervisnings- och kulturministeriet styrelsens ordförande och medlemmar för tre år i sänder. Medlemmarna ska ha erfarenhet av forskningsarbete och tillräcklig vetenskapspolitisk sakkunskap. Statsrådet förordnar en vice styrelseordförande bland medlemmarna. Samma person kan utnämnas till medlem av styrelsen för högst två mandatperioder i följd.

Akademins generaldirektör svarar för beredningen, föredragningen och verkställandet av de ärenden som behandlas i styrelsen.

4 §

Styrelsens uppgifter

Akademins styrelse beslutar om ärenden som gäller

2) samordningen av det arbete som utförs av forskningsråden och rådet för strategisk forskning,

3) forskningsrådets verksamhetsområden samt främjandet av forskningsområden som är gemensamma för två eller flera forskningsråd,

5) fördelningen av anslag mellan forskningsråden och för olika ändamål,

5 §

Forskningsråd

Akademien har forskningsråd enligt vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet och dessa har till uppgift att

- 1) bevilja finansiering för vetenskaplig forskning, för forskningsinfrastrukturer och för utveckling och nyttiggörande av forskningsförutsättningarna,
- 2) följa upp genomslaget och resultaten av den finansiering de beviljat,
- 3) planera den forskningsfrämjande verksamheten tillsammans med Akademiens övriga organ,
- 4) på annat sätt verka så som närmare anges i instruktionen.

Statsrådet utser en ordförande och högst tio andra medlemmar till vart och ett av forskningsråden för högst tre år i sänder. Varje forskningsråd väljer första och andra vice ordförande inom sig. En mångsidig och högtstående vetenskaplig sakkunskap ska vara företrädd i forskningsråden. Samma person kan inte utses till medlem i ett forskningsråd två mandatperioder i följd. Samma person kan dock utses för sammanlagt högst två mandatperioder i följd, om han eller hon är ordförande den ena av dessa mandatperioder och medlem den andra.

6 §

Styrelsens sektioner

Ett ärende som hör till området för två eller flera forskningsråd kan genom beslut av Akademiens styrelse överföras till en av styrelsen tillsatt sektion för behandling och avgörande. Endast ordföranden för och medlemmar i styrelsen, forskningsråden och rådet för strategisk forskning kan förordnas till medlemmar i sektionen.

8 §

Förvaltningsämbetet

Akademien har ett förvaltningsämbete som sköter förvaltningen av Akademien, forskningsråden och rådet för strategisk forskning samt svarar för beredningen av ärenden och för föredragningen och verkställigheten av besluten. Förvaltningsämbetet avgör dessutom ärenden som gäller ämbetet eller ringa ändringar i organens beslut.

9 §

Skyldigheter för arbetsgivare för forskare som finansieras av Finlands Akademi

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om Akademiens uppgifter, om Akademiens styrelse, forskningsråd, sektioner, råd för strategisk forskning och om dessas verksamhet, om avgörande av ärenden och om personalen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Till den del som det om vissa frågor inte ska föreskrivas genom förordning av statsrådet får föreskrifter om dem utfärdas i den instruktion som godkänns av Akademiens styrelse eller när

det gäller förvaltningsämbetet och förvaltningsämbetets interna verksamhet i den arbetsordning som fastställs av generaldirektören. I instruktionen kan ett organs befogenheter överföras till dess ordförande eller till förvaltningsämbetet i ärenden som inte är principiella eller har vittomfattande konsekvenser. I instruktionen kan det anges att ett organs ordförande avgör ett ärende som gäller ändring av ett finansieringsbeslut, när beslutet inte innehåller betydande användning av prövningsrätt. När det gäller rådet för strategisk forskning kan överföringen av befogenheter endast ske på förslag av rådet.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

Helsingfors den 19 december 2024

Statsminister

Petteri Orpo

Forsknings- och kulturminister Sari Multala

Lag

om ändring av lagen om Finlands Akademi

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i lagen om Finlands Akademi (922/2009) 5 a § samt 9 § 1 och 2 mom., av dem 5 a §
sådan den lyder i lag 482/2014,

ändras 3 §, 4 § 2, 3 och 5 punkterna, 5 § 1 och 2 mom., 6 §, 8 §, rubriken för 9 § samt 12 §,
av dem 3 §, 4 § 2, 3 och 5 punkterna och 6 § sådana de lyder i lag 482/2014 samt 5 § 1 och 2
mom., 8 § och 12 § sådana de lyder i lag 213/2018, och
fogas till 2 §, sådan den lyder i lag 213/2018, ett nytt 2 mom. som följer:

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Uppgifter

*Skötseln av de uppgifter som avses i 1 mom.
I punkten får inte strida mot Finlands
nationella säkerhet, Finlands internationella
förpliktelser eller Finlands utrikes- och
säkerhetspolitik.*

3 §

Styrelsen

Akademins verksamhet styrs och övervakas
av en styrelse. Styrelsen har en ordförande
samt minst fem och högst sju andra
medlemmar. Statsrådet utnämner efter
föredragning från undervisnings- och
kulturministeriet styrelsens ordförande och
medlemmar för tre år i sänder. Medlemmarna
ska ha erfarenhet av forskningsarbete och
tillräcklig vetenskapspolitisk sakkunskap.
Statsrådet förordnar styrelsens ordförande och
en vice ordförande. Samma person kan
utnämnas till medlem av styrelsen för högst
två mandatperioder i följd.

*Ordförandena för de vetenskapliga
forskningsråden, rådet för strategisk*

3 §

Styrelsen

Akademins verksamhet styrs och övervakas
av en styrelse. Styrelsen har en ordförande
samt minst fem och högst sju andra
medlemmar. Statsrådet utnämner efter
föredragning från undervisnings- och
kulturministeriet styrelsens ordförande och
medlemmar för tre år i sänder. Medlemmarna
ska ha erfarenhet av forskningsarbete och
tillräcklig vetenskapspolitisk sakkunskap.
Statsrådet förordnar *en vice
styrelseordförande bland medlemmarna.*
Samma person kan utnämnas till medlem av
styrelsen för högst två mandatperioder i följd.

Gällande lydelse

forskning och kommittén för forskningsinfrastruktur har närvaro- och yttranderätt vid styrelsens sammanträden.

Akademins generaldirektör svarar för beredningen, föredragningen och verkställandet av de ärenden som behandlas i styrelsen.

4 §

Styrelsens uppgifter

Akademins styrelse beslutar om ärenden som gäller

2) samordningen av det arbete som utförs av *de vetenskapliga* forskningsråden, rådet för strategisk forskning *och kommittén för forskningsinfrastruktur*,

3) de vetenskapliga forskningsrådets verksamhetsområden samt främjandet av forskningsområden som är gemensamma för två eller flera forskningsråd,

5) fördelningen av anslag mellan *de vetenskapliga* forskningsråden *och kommittén för forskningsinfrastruktur samt fördelningen för olika ändamål*,

5 §

Vetenskapliga forskningsråd

Akademien har *vetenskapliga* forskningsråd enligt vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet. Forskningsrådets uppgift är att bevilja finansiering för den vetenskapliga forskningen och för utveckling och nyttiggörande av forskningsförutsättningarna, att följa upp finansieringens genomslagskraft och resultat, att tillsammans med Akademins andra organ planera den forskningsfrämjande verksamheten samt att på annat sätt verka så som närmare anges i instruktionen.

Föreslagen lydelse

Akademins generaldirektör svarar för beredningen, föredragningen och verkställandet av de ärenden som behandlas i styrelsen.

4 §

Styrelsens uppgifter

Akademins styrelse beslutar om ärenden som gäller

2) samordningen av det arbete som utförs av forskningsråden *och* rådet för strategisk forskning,

3) forskningsrådets verksamhetsområden samt främjandet av forskningsområden som är gemensamma för två eller flera forskningsråd,

5) fördelningen av anslag mellan forskningsråden och för olika ändamål,

5 §

Forskningsråd

Akademien har forskningsråd enligt vad som föreskrivs genom förordning av statsrådet *och dessa har till uppgift att*

1) bevilja finansiering för vetenskaplig forskning, *för forskningsinfrastrukturer* och för utveckling och nyttiggörande av forskningsförutsättningarna,

2) följa upp *genomslaget och resultaten av den finansiering de beviljat*,

3) planera den forskningsfrämjande verksamheten tillsammans med Akademins övriga organ,

4) på annat sätt verka så som närmare anges i instruktionen.

Gällande lydelse

Statsrådet utser en ordförande och högst tio andra medlemmar till vart och ett av de *vetenskapliga* forskningsråden för tre år i sänder. Varje forskningsråd väljer första och andra vice ordförande inom sig. En mångsidig och högtstående vetenskaplig sakkunskap ska vara företrädd i forskningsråden. Samma person kan inte utses till medlem i ett forskningsråd två mandatperioder i följd. Samma person kan dock utses för sammanlagt högst två mandatperioder i följd, om han eller hon är ordförande den ena av dessa mandatperioder och medlem den andra.

5 a §

Kommittén för forskningsinfrastruktur

Vid Akademien finns en kommitté för forskningsinfrastruktur, som har till uppgift att

- 1) följa och utveckla den nationella och internationella forskningsinfrastrukturverksamheten,*
- 2) lägga fram förslag för Akademiens styrelse om en långsiktig plan för forskningsinfrastrukturerna,*
- 3) besluta om valet av forskningsinfrastrukturprojekt och svara för uppföljningen av projekten,*
- 4) sköta andra uppgifter som gäller forskningsinfrastruktur och som Akademiens styrelse ålägger den.*

Akademiens styrelse utnämner efter att ha hört undervisnings- och kulturministeriet ordföranden för och medlemmarna av kommittén för forskningsinfrastruktur. Av ordföranden och medlemmarna förutsätts att de har mångsidig erfarenhet av verksamhet i organisationer inom forsknings- och innovationssystemet samt kännedom om forskningsinfrastrukturernas betydelse och att de är erkända forskare eller erkända sakkunniga inom vetenskapspolitiken. Akademiens styrelse beslutar om antalet medlemmar i kommittén.

Akademien utnämner medlemmarna för en mandatperiod på högst tre år.

Föreslagen lydelse

Statsrådet utser en ordförande och högst tio andra medlemmar till vart och ett av forskningsråden för *högst* tre år i sänder. Varje forskningsråd väljer första och andra vice ordförande inom sig. En mångsidig och högtstående vetenskaplig sakkunskap ska vara företrädd i forskningsråden. Samma person kan inte utses till medlem i ett forskningsråd två mandatperioder i följd. Samma person kan dock utses för sammanlagt högst två mandatperioder i följd, om han eller hon är ordförande den ena av dessa mandatperioder och medlem den andra.

(5 a § upphävts)

Gällande lydelse

6 §

Styrelsens sektioner

Ett ärende som hör till området för två eller flera *vetenskapliga* forskningsråd eller till området för ett eller flera *vetenskapliga* forskningsråd och kommittén för forskningsinfrastruktur kan genom beslut av Akademin styrelse överföras till en av styrelsen tillsatt sektion för behandling och avgörande. Endast ordföranden för och medlemmar i styrelsen och i de *vetenskapliga* forskningsråden, i kommittén för forskningsinfrastruktur och i rådet för strategisk forskning kan förordnas till medlemmar i sektionen.

8 §

Förvaltningsämbetet

Akademien har ett förvaltningsämbete som sköter förvaltningen av Akademien, de *vetenskapliga* råden, kommittén för forskningsinfrastruktur och rådet för strategisk forskning samt svarar för beredningen av ärenden och för föredragningen och verkställigheten av besluten. Förvaltningsämbetet avgör dessutom ärenden som gäller ämbetet eller ringa ändringar i organens beslut.

9 §

Forskaranställningar

Akademien beviljar universitet, forskningsinstitut och andra instanser finansiering för anställning av akademiprofessorer, akademiforskare och andra forskare.

Till ansökan om en forskaranställning som akademiprofessor eller akademiforskare ska fogas en förbindelse där arbetsgivaren binder sig vid finansieringsvillkoren.

Föreslagen lydelse

6 §

Styrelsens sektioner

Ett ärende som hör till området för två eller flera forskningsråd kan genom beslut av Akademin styrelse överföras till en av styrelsen tillsatt sektion för behandling och avgörande. Endast ordföranden för och medlemmar i styrelsen, forskningsråden och rådet för strategisk forskning kan förordnas till medlemmar i sektionen.

8 §

Förvaltningsämbetet

Akademien har ett förvaltningsämbete som sköter förvaltningen av Akademien, forskningsråden och rådet för strategisk forskning samt svarar för beredningen av ärenden och för föredragningen och verkställigheten av besluten. Förvaltningsämbetet avgör dessutom ärenden som gäller ämbetet eller ringa ändringar i organens beslut.

9 §

Skyldigheter för arbetsgivare för forskare som finansieras av Finlands Akademi

(1 och 2 mom. upphävts)

Gällande lydelse

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om Akademin's uppgifter, om Akademin's styrelse, vetenskapliga forskningsråd, sektioner, kommitté för forskningsinfrastruktur och råd för strategisk forskning och om dessas verksamhet, om avgörande av ärenden och om personalen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Till den del som det om vissa frågor inte ska föreskrivas genom förordning av statsrådet får föreskrifter om dem utfärdas i den instruktion som godkänns av Akademin's styrelse eller när det gäller förvaltningsämbetet och förvaltningsämbetets interna verksamhet i den arbetsordning som fastställs av generaldirektören.

Föreslagen lydelse

12 §

Närmare bestämmelser och föreskrifter

Närmare bestämmelser om Akademin's uppgifter, om Akademin's styrelse, forskningsråd, sektioner, råd för strategisk forskning och om dessas verksamhet, om avgörande av ärenden och om personalen utfärdas genom förordning av statsrådet.

Till den del som det om vissa frågor inte ska föreskrivas genom förordning av statsrådet får föreskrifter om dem utfärdas i den instruktion som godkänns av Akademin's styrelse eller när det gäller förvaltningsämbetet och förvaltningsämbetets interna verksamhet i den arbetsordning som fastställs av generaldirektören. *I instruktionen kan ett organs befogenheter överföras till dess ordförande eller till förvaltningsämbetet i ärenden som inte är principiella eller har vittomfattande konsekvenser. I instruktionen kan det anges att ett organs ordförande avgör ett ärende som gäller ändring av ett finansieringsbeslut, när beslutet inte innehåller betydande användning av prövningsrätt. När det gäller rådet för strategisk forskning kan överföringen av befogenheter endast ske på förslag av rådet.*

Denna lag träder i kraft den 20 .